

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Ivstitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

Quæstio IV. De actibus & effectibus internis & externis Charitatis, adeoque
etiam de Misericordia, Beneficentia, deque dono Sapientiæ Charitati
respondente, & præceptis charitatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

magis quodammodo diligenti coniunctus sit filius, quam pater, vt docet S. Thomas cit. a. 9. ex Aristotele 9. Eth. c. 12. 1. quia Parentes diligunt filios, vt aliquid sui existentes. 2. quia Parentes magis sciunt, aliquos esse suos filios, quam è conuerso. 3. quia filius est magis propinquus parenti, vt pote pars existens, quam pater filio ad quem habet habitudinem principij. 4. quia parentes diutius amauerunt: his enim omnibus cedit, quod filius habet suum esse à parentibus: in quibus ipsis cum Pater habeat rationem principij actiui & nobilioris, iure præferatur matri, iuxta S. Thomam art. 10.

Et præcipue notandum, quod ait S. Thomas a. 9. ad 3. *In necessitatis articulo obligatus est filius ex beneficijs susceptis, vt parentibus maxime prouideat.* Quocirca etiam hanc conclusionem ex eius mente extendendam esse putarim ad quamuis notabile corporis necessitatem, seruata proportione, & cæteris paribus, licet Arragonius a. 11. putet, extra casum extremæ necessitatis, magis subueniendum coniugis; quin etiam Sa v. Charitas n. 3. simpliciter vxorem matri præferat.

84 **ASSERTIO VIII.** Extra talem necessitatem, quoad bonum temporalia, tum spiritualia, quæ spectant ad perficiendum, aut promouendum bonum illud, quod habet homo ultra suum esse, filij Parentibus, & coniunx quoad mutuam cohabitationem, & domesticam obsequia, tam filijs, quam parentibus præferendi sunt. Ita docent citati, Et colligitur ex Aristotele 3. Eth. 2. & S. Thoma loc cit præcipue a. 9. vbi ait; *Parentibus magis debetur honor, filijs autem magis cura provisionis.*

Ratio primæ partis est; quia filij non debent thesaurizare parentibus, sed parentes filijs. 2. Corinth. 12. v. 14. *Secunda pars patet ex Genes. 2. v. 24. Quamobrem relinquet homo Patrem suum, & matrem, & adhaerebit vxori suæ.* Imò & filijs, extra necessitatem extremam, simpliciter præferendam esse coniugem, nonnulli putant, & indicat Caietanusa. 11.

85 **ASSERTIO IX.** Ea, quæ hæctenus dicta sunt, intelligenda sunt per se, & cæteris paribus, adeoque respectu eiusdem necessitatis & gradus, licet in diuerso coniunctionis genere, vt rectè etiam indicauit S. Thomas a. 10. & apertius q. 3. a. 3. Alioqui enim dubium non est, potius extraneo in extrema necessitate, quam consanguineo in leuiore, & in spiritali extrema cuius proximo potius, quam parentibus etiam in extrema corporali subuenien-

dum esse. Similiter quoque, si dispar sit coniunctionis gradus, semper inter humana solum coniunctione nobis coniunctos insignis aliquis amicus, aut Pater spiritalis præferri poterit, & non nunquam etiam debet consanguineis, non nisi remotiore gradu nobis propinquis, vt superius diximus, & notauit etiam Valentia loc. cit.

ASSERTIO X. Quinetiam his non obstantibus, si quis præscripto quoad consanguineos ordine neglecto, filios parentibus, aut matrem patri, aut coniugem tam parentibus, quam filijs bona fide præponeret, is non esset peccati mortalis condemnandus. Supponunt hoc communiter omnes, speciatim Arragonius a. 11. Ratio est non solum, quod in re non admodum manifestâ, facile excusari potest ignorantia, & bona fides; quin etiam per accidens interuenire aliquid, ob quod secus agendû, quam dictû est: Sed etiam quia non videtur tantus excessus coniunctionis, seu amabilitatis in istis, vt sufficiat ad obligationem adeo grauem inducendam. Vnde etiam S. Thomas hac de re differens ait; *hoc diuersa ratione semutuo excedere, & à se vicissim excedi, ita quidem, vt parentes sint obiectum melius & præstantius, adeoque ex parte obiecti magis amandi, quam filius & coniunx, sed minus tamen ratione coniunctionis ad ipsum diligentem, seu ex parte diligentis.*

87 Quod ad secundam partem dubitationis attinet, vtrum videlicet ordo charitatis maneat in patria. Respondeo cum S. Thoma q. 26. a. 13. manere quidem eatenus, quatenus & illic Deus super omnia diligendus, & obiectiuè, amore videlicet complacentiæ, plus diligendi illi, qui sanctiores & beatiores, & intensius, id est, firmitus, & magis appetitiuè ipsimet diligens, quam cæteri beati: attamen factâ comparatione ipsorum beatorum inter se, non omnino eodem modo rem se habere. sicut se habet in viâ, hic enim sanctioribus simpliciter præferuntur in amore, quoad æstimationem, coniunctiores nobis, quia videlicet isti indigi & capaces esse possunt maioris boni, quam habeant re ipsa nunc sanctiores: at in coelis, vbi omnis eiusmodi indigentia & capacitas cessat, sanctiores absolute & simpliciter præferri coniunctioribus, ita vt rationabiliter non possimus nobis coniunctioribus maiora bona velle vel optare, quia non sunt eorum capaces, sed quisque beatus sua sorte & conditione contentus est, vt diximus tom. 2. disp. 1. q. 4. dub. 1.

Q V Æ S T I O I V.

De actibus & effectibus internis & externis Charitatis; adeoque etiam de Misericordia & Beneficentia, deque dono Sapientie Charitati respondente, ac præceptis charitatis.

S. Thomas 2. 2. q. 27. 28. 29. 30. 31. 44. 45. & 46.

Resoluetur hæc questio quatuor dubitationibus. I. De varijs actibus & effectibus charitatis speciatim internis, vt amore, gaudio, & pace. II. De Misericordia & Beneficentia ad externos charitatis actus spectantibus. III. De dono Sapientie Charitati respondente. IV. De præceptis Charitatis, speciatim quod est quotuplex de dilectione præceptum extet, & num in hac vita impleri possit, & quandom obliget.

DVBIVM

DUBIVM I.

De varijs actibus & effectibus
charitatis; speciatim internis; ut
amore, gaudio, & pace.

S. Thomas 2. 2. q. 27. 28. 29.

Habent omnes actus & effectus charitatis magnam inter se connexionem; nec prolixam explicationem deposcunt; quos proinde facile hoc & sequenti dubio declarabimus, doctrinā S. Thomæ hac de re velut in summam contrahendo; & ubi opus erit, additis notationibus illustrando. Queritur primo, quinam & quotuplices sint actus charitatis. Respondetur ex doctrina S. Thomæ locis cit. sequentibus assertionibus. I. Actus charitatis generatim sunt duplices; interni scilicet & externi. Habetur ex S. Thomæ q. 27 & 31. Ratio sumitur ex similitudine aliarum virtutum; quarum actus quidem præcipui & immediate elicit, sunt interni: alij verò, quia in materiam seu effectum externum transeunt, nec in ea recipiuntur potentia, in qua est ipse virtutis habitus, vocantur externi, itemque secundo elicit, seu per se primo imperati, ut dictum disput. 1. q. 7. dub. 1.

ASSERTIO II. Actus interni charitatis rursus varij & multiplices sunt, quidam enim in prosecutione boni diuini per se amabilis consistunt: alij in fuga oppositi mali. Ex internis primarius, & quasi fons ac origo cæterorum, est amor amicitie, in voluntate situs, quo diligimus Deum propter se, & nos ipsos, ac proximum propter Deum, ut dictum q. 2. dub. 1. & q. 3. dub. 1. Secundus est desiderium boni absentis, in gratiam ipsius Dei propter se amati: Tertius est gaudium de bono amici. Actus in fuga consistentes sunt, odium, timor, & dolor de peccato, prout formaliter malum quoddam Dei est.

Colligitur ex S. Thomæ q. 27. ubi dilectionem principalem actum charitatis vocat. Et q. 28. a. 4. & q. 29. a. 4. optime docet, eiusdem virtutis esse, ferri in suum obiectum, tum absolute actu amoris, tum actu desiderij, quatenus nondum possidetur; tum actu delectationis siue gaudij, quatenus seu perfecte seu imperfecte possidetur. Et rursus q. 28. a. 1. ad 2. docet, ad eandem virtutem pertinere aliquod bonum prosequi, & malum ei oppositum refugere, ut docuimus etiam supra de spe q. 1. dub. 1. & 3.

Sub desiderio autem comprehenditur etiam spes ipsius boni diuini per se amabilis; quia in appetitu rationali spes & desiderium non differunt, ut suo loco dictum. Alia verò est spes ad amorem concupiscentie pertinet, ut dictum q. 1. dub. 1. Ad supra dictos actus charitatis maxime verò ad amorè pertinet etiam pax, ut inferius ex S. Thomæ dicitur.

ASSERTIO III. Actus externus charitatis communi nomine beneficentia dicitur: quæ tamen rursus varios actus amoris continet; tum qui directe corpori proximorū, tum qui animæ profunt: sub quibus proinde comprehenduntur etiam opera misericordie, tam corporalia, quam spiritualia. Colligitur ex S. Thomæ q. 31. initio, ubi ait: De-

inde considerandum est de exterioribus actibus, vel effectibus charitatis. Et primo de beneficentia; secundo de eleemosyna, quæ est quadam pars beneficentia; tertio de correctione fraterna, quæ est quadam eleemosyna.

Vbi tamen notandum, eleemosynam dici partem beneficentia, non quod formaliter, quatenus actus eleemosynæ seu misericordie est, sit actus charitatis, sub beneficentia comprehensus; siquidem misericordie, cuius actus formaliter est eleemosyna, virtus est à charitate distincta, ut docet S. Thomæ quest. 30. a. 3. ad 3. & inferius pluribus dicitur: sed quia certe eleemosyna utraque, tam corporalis, quam spiritualis, materialiter est, aut sane esse potest actus charitatis, adeoque pars quadam subiectiva beneficentia.

Queritur secundò, quid sentiendum sit de principali illo actu charitatis, qui est amor; quis & qualis sit &c. Respondetur ex doctrina S. Thomæ seqq. assertionibus. **ASSERTIO I.** Amor benevolentia ad charitatem pertinet generatim non est nuda benevolentia, qua alteri bonum volumus, sed est benevolentia coniuncta cum quadam vniuersione affectus erga rem amatam. Ita ex Aristotele 9. Ethic. cap. 4. & 5. docet S. Thomæ quest. 27. a. 2. afferens exemplum de duobus pugilibus, quorum alteri sæpe victoriam cupimus, licet eum interim non dicamur amare. Ratio est; quia velle bonum alteri, accidit varijs de causis; non solum ex affectu seu inclinatione ad personam amatam, quod proprium est amoris benevolentia, sed etiam propter bonum nostrum, aut amici, vel ob spectatam eiusdem miseriam, &c.

ASSERTIO II. Charitatis magis proprium est amare, aut velle amare, quam amari, aut velle amari. Ita S. Thomæ quest. 27. a. 1. ex Aristotele 8. Ethic. cap. 8. ubi ait: *Amicitiam magis consistere in amare, quam in amari.* Ratio est; quia magis conuenit vnicuique, quod conuenit ei per se & substantialiter, quam quod conuenit ei per aliud: sed charitati per se conuenit amare, cum sit hic actus eius proprius, ad quem secundum essentiam suam habet inclinationem: amari autem solum conuenit ei per aliud, prout ab eo, velut obiecto, aliud ad actum charitatis mouetur. Accedit duplex eius rei signum: 1. quia amici magis laudantur ex hoc, quod amant quam ex hoc, quod amantur: quin imo si non amant & amantur, vituperantur, 2. Quia matres, quæ maxime amant, plus querunt amare, quam amari, ut docet etiam Aristoteles lib. 8. Ethic. cap. 8. Nec obstat, quod propter amari aliqui amant, iuxta Augustinum lib. de catechizandis rudibus cap. 4. hoc enim fit non quod amari sit finis eius, quod est amare, sed quia est via quadam & motuum ad hoc inducens, ut homo amet; ita scilicet ut vocula propter, non dicat causalitatem finis, sed causalitatem motui inducentis ad amandum (ad causam materiale spectantis) ut docet S. Thomæ eodem a. 1. ad 3.

ASSERTIO III. Deus per charitatem amatur propter se, tanquam summum & infinitum, bonum per se amabile; ita ut in nullo genere causæ ametur propter aliud tanquam ob causam amandi; nec in genere causæ formalis, quia ratio formalis est ipsa infinita Dei bonitas; nec finalis,

quia Deus ipse per charitatem diligitur tanquam supremus finis cui, omnis creatura, ad quem referimus omnia ut dictum q. 2. dub. 1. neque in genere, causæ efficientis, quia Deo bonitas conuenit, non ab alio, sed ab ipso omnibus alijs: nec in genere causæ materialis; quia ratio amandi non est bonitas in alios effusa, sed in ipso Deo formaliter existens. Ita S. Thomas q. 27. a. 3. & constat ex dictis q. 2. dub. 1.

8 **ASSERTIO IV.** Potest tamen amari Deus etiam amore charitatis propter beneficia in nos collata, velut ob motiuum ac dispositionem quandam, ex parte subiecti amantis (quæ ad causam materialem reuocatur) prouocantem ad amorem. Ita S. Thomas ibidem. Ratio est; quia ratio formalis & vltimata amandi, quæ est in ipso Deo, non excludit motiua subordinata, & dispositionem ex parte nostra, quæ ad amandum prouocet; qualia solent maxime esse accepta beneficia. Nihilominus enim ratio formalis & vltimata Deum amandi amore charitatis, semper est ipsa Dei bonitas per se amabilis, abstrahendo ab omnibus bonis, quæ nobis à Deo proueniunt.

9 Interim verò posse etiam Deum, non quidem amore charitatis, sed amore concupiscentiæ ad spem pertinente, amari, aliaque bona opera fieri, etiam propter præmium vitæ æternæ obtinendum, colligitur ex dictis q. 1. dub. 1. & est de fide ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 11. & canon. 31. contra sectarios huius temporis. Et patet ex scriptura Psalm. 118. v. 112. *Inclinavi cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum, propter retributionem.* Eccli. 18. v. 22. *Ne verearis usque ad mortem iustificari, quoniam merces Dei manet in æternum.* Matthæi 4. v. 17. *Exinde cepit Iesus predicare & dicere, penitentiam agite; appropinquauit enim regnum cælorum.* Et Lucæ 16. v. 9. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis: ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Ratio est; quia vita æterna est finis fidei, & operum nostrorum Rom. 6. v. 22. & 1. Petri 1. v. 9. Ergo licet propter illum operamur.

10 Quin etiam propter temporale commodum honestum, non solum tanquam ob motiuum extrinsecum, sed etiam ob finem proximum, non vltimum, licitum esse operari, simili ratione probari potest; quia omne obiectum licitum potest per licita media procurari, ergo & intendi: modo interim caueatur, ne vltimate sistatur in vlla mercede, seu bono nostro; ita ut quis operari bonum præceptum nolle, si merces non esset: hoc enim peruersum esse, significat etiam Concilium Tridentinum loc. cit. Malum autem per se non est, bonum maius ordinare in bonum minus, tanquam in proximum finem cui, non vltimum, ut patet ex Incarnatione Christi in hominum salutem ordinata. De qua re actum est etiam supra q. 1. dub. 1. & 3. & à videri potest Bellarminus lib. 5. de iustificat. cap. 8.

11 **ASSERTIO V.** Etsi non nisi mediate Deum in via cognoscamus, ipsum tamen charitatis dilectione immediate diligitur. Ita S. Thomas quæst. 27. a. 4. Colligitur ex illo 1. Cor. 13. v. 8. *Charitas nunquam excidit, scilicet in patria, in qua immediate Deum diligi, nemo negauerit.* Ratio est; quia actus appetitiuæ virtutis fertur in rem ipsam, secundum conditionem eiusdem: actus autem

cognoscitiuæ virtutis est, secundum modum cognoscens: quo fit, ut Deum quidem in hac vita non cognoscamus, nisi mediate & per alia, nempe sicut causam per effectus, vel per modum eminentiæ, vel negationis; iuxta Dionysium lib. de diuin. nomin. cap. 4. part. 1. nihilominus tamen charitas primo ac immediate feratur in ipsum Deum, deinde vero ex ipso deriuetur ad alia.

12 **ASSERTIO VI.** Etsi quidem à nobis possit amari Deus totaliter, tum ex parte ipsius Dei, quatenus omnia quæ in Deo sunt, vel ad Deum pertinent, per charitatem amamus; tum ex parte diligenti, quatenus tantum amamus Deum, quantum in hac vita possumus, adeoque ex toto corde; non potest tamen amari à nobis totaliter ex parte modi amandi, ut videlicet tantum amemus Deum, quantum absolute amabilis est, cum hac ratione solus ipse seipsum totaliter, hoc est, in infinito modo amet. Ita docet S. Thomas q. 27. a. 5. Et ratio singularum partium satis per se constat.

13 **ASSERTIO VII.** Modus diligendi Deum, est sine modo diligere. Ita ex S. Bernardo lib. de diligendo Deum in principio, docet S. Thomas q. 27. a. 6. Ratio sumitur ex dictis; quia modus nos teramandi Deum, nunquam potest eius amabilitatem adæquare.

Accedit etiam hæc generalis ratio: quia iuxta Aristotelem lib. 1. Polit. cap. 6. *appetitus finis, in omnibus actibus, est absque fine & termino: eorum autem quæ sunt ad finem, est aliquis terminus.* Non enim medicus ponit aliquem terminum sanitati, sed facit eam perfectam quantumcumque potest. Medicinæ verò ponit terminum; quia non dat tantum medicinæ, quantum potest, sed secundum proportionem ad sanitatem, quam si medicina excederet, vel ab ea deficeret, esset immoderata. Finis autem omnium actionum humanarum & affectiuus, est dilectio Dei per quam maxime attingimus vltimum finem: & ideo in dilectione Dei non potest accipi modus, sicut in re mensurata, ut sit in ea accipere plus & minus; sed sicut inuenitur modus in mensura, in qua non potest esse excessus, sed quanto plus attingitur, tanto melius est: & ita quanto plus Deum diligitur tanto est dilectio melior: Neque eadem est ratio exteriorum actuum charitatis. Nam interior actus charitatis habet rationem finis; quia vltimum boni hominis consistit in hoc, quod anima Deo inhaereat: exteriores autem actus sunt sicut ad finem; & ideo sunt commensurandi, & secundum charitatem, & secundum rationem. Ita S. Thomas loc. cit.

14 **ASSERTIO VIII.** Ex parte obiecti, & simpliciter loquendo, ex suo genere perfectior, magisque meritoria est dilectio amici, quam sit dilectio inimici: ex parte verò rationis, ob quã vterq; diligitur, itemq; ex parte subiecti, in diligendo inimico speciale difficultatē habentis, perfectior sæpe est, aut saltem esse potest dilectio inimici, quam dilectio amici. Ita S. Thomas q. 27. a. 7. eiusq; sectatores communiter, licet Albertus, Bonauentura, Durandus, Gabriel, Argentina in 3. dist. 30. existimant, dilectionem inimici simpliciter esse perfectiorem dilectione amici. Ratio est; quia dignitas & præstantia actus potissimum, adeoque simpliciter sumitur ex obiecto præstantiori: amicus verò & melior est, & magis coniunctus diligenti, ac amore dignior, quam

inimicus: Ergo & amor amici melior est, quam inimici. Sicut etiam peius est odisse amicum, quam inimicum. Et plus facit ad rationem meriti & virtutis, bonum quam difficile. Iuxta S. Thomam a. 8. ad 3. Nihilominus quia dilectionis amici potest esse alia ratio, quam Deus; sed dilectionis inimici solus Deus est ratio, hinc fit, ut ex parte rationis amandi, sæpe sit perfectior dilectio inimici, quam amici.

15
16
17
18

ASSERTIO IX. Etsi quidem si vtraque dilectio Dei & proximi seorsim spectetur, perfectior, & magis meritoria sit dilectio Dei, quam dilectio proximi, ut ex dictis constat: si tamen dilectio Dei accipiatur, ut qua solus ipse diligitur; dilectio autem proximi velut qua proximus diligitur propter Deum, sic dilectio proximi perfectior est, ac magis meritoria, quam dilectio solius Dei. Ita S. Thomas q. 27. a. 8. Ratio posterioris partis est; quia dilectio proximi hac ratione includit dilectionem Dei, sed dilectio Dei non includit dilectionem proximi. Quo fit, ut hac ratione dilectio Dei perfecta, quæ extendit se etiam ad proximum, comparetur ad dilectionem Dei insufficientem & imperfectam; quia hoc mandatum habemus à Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum. Quod non existimo intelligendum de amore charitatis erga Deum: hæc enim nunquam excludit dilectionem proximi: sed de naturali quadam & imperfecta dilectione Dei, quæ sine charitate esse potest. Alioqui diligere Deum super omnia propter se, videtur perfectior actus, quam diligere proximum, propter Deum: quia in priori actu obiectum quod & quo est Deus; in posteriori obiectum quod directe amatum solum est proximus.

Illud denique etiam obiter notandum ex S. Thomæ responsione ad 2. cum ait: *Quod Deus diligitur propter seipsum non diminuit meritum, sed hoc constituit totam meriti rationem.* De qua re tomo 2. disp. 6. q. 6. dub. 4. ubi etiam probauimus ex mente sancti Thomæ requiri ad meritum saltem virtutalem relationem actus ad Deum per charitatem.

Quæritur tertio, quid sint gaudium, & pax, quos inter internos actus & effectus charitatis numerari diximus. Assertio I. Gaudium charitatis in hoc consistit, ut quis lætetur de bono diuino per se amabili, siue considerato, ut est in ipso Deo, siue ut in proximis, aut in nobis ipsis relucet; nec est virtus à charitate distincta, sed quidam ipsius charitatis actus seu effectus. Ita S. Thomas q. 28. art. 1. & 4. Ratio constat ex dictis. Quibus accedit scriptura ad Galatas 5. v. 22. ubi post charitatem, inter fructus Spiritus sancti, numerantur *gaudium, pax &c.* Aliud vero est gaudium ad spem pertinens, quo gaudemus de bono diuino, prout à nobis participatur, ut dictum q. 1. dub. 1. & notauit S. Thomas hic cit. a. 1. ad 3.

ASSERTIO II. Etsi gaudium, quod ex diuina charitate nascitur, nullam per se tristitiam admittit habeat, iuxta illud Sapientia 8. v. 16. *Non habet amaritudinem conuersatio illius, nec tadum conuictus illius, sed lætitiæ & gaudium.* per accidens tamen contingit spirituali gaudio tristitiam admisceri, quod proinde non in hac vita, sed in altera primum ita complebitur, ut in eo omne nostrum desiderium conquiescat. Ita S. Thomas a. 2. q. 28. a. 2. & 3. Probatur vtraque pars posterior ex scriptura Ioan-

nis 16. v. 21. & 22. *Mulier cum parit tristitiam habet, &c. Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis.* Idem patet in Christo saluatore, qui inter gaudium etiam de ipsa visione beatifica tristis fuit usque ad mortem, Matthæi 26. Marci 14. Lucæ 22. & pluribus dictum tom. 2. disp. 2. q. 4. dub. 3. Item Ioannis 15. v. 11. *Hæc loquutus sum, ut gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur.*

Ratio est, quia in hac vita velut in via, Deus nondum perfecte possidetur, nec defunt multa mala bonis permitta, quæ hominem affligant. Sed quando iam ad beatitudinem perfectam peruentum fuerit nihil amplius desiderandum restabit: quia ibi erit plena Dei fruitio in qua homo obtinebit, quidquid etiam circa alia bona desiderauerit, secundum illud, Psalm. 102. v. 5. *Qui replet in bonis desiderium tuum.* Et ideo quiescet desiderium, non solum quo desideramus Deum, sed etiam erit omnium desideriorum, quies. Vnde gaudium beatorum est perfecte plenum. Est etiam super plenum; quia plus obtinebunt, quæ desiderare sufficiunt. *Non enim in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se.* 1. Cor. 2. v. 9. Et hoc est etiam, quod dicitur Lucæ 6. v. 38. *Dante & dabitur vobis: mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum.*

Quia tamen nulla creatura est capax gaudij de Deo eidem condigni (seu æqualis, quod vocatur gaudium plenum ex parte ipsius obiecti, cuius Deus solus capax est) hinc fit ut istud gaudium omnino plenum non capiatur in homine, sed potius homo intrat in ipsum, secundum illud Matthæi 25. v. 21. *Intra in gaudium Domini tui.* Ita S. Thomas cit. a. 3.

ASSERTIO III. Pax, quæ in præsentia non solum concordiam, hoc est, vnionem plurium appetituum in diuersis appetentibus, ad idem bonum seu beneplacitum diuinum, sed etiam vnionem diuersorum appetituum, potissimum sensitiui & intellectiui in eodem homine significat, non est virtus à charitate distincta, sed ipsius charitatis effectus & actus. Ita S. Thomas q. 29. a. 1. 2. 3. & 4. Probatur & declaratur. Cum enim ut dictum, duplex vnio sit de ratione pacis, nimirum vna, qua diuersi appetitus vnus & eiusdem hominis inter se vniantur, ita ut appetitus sensitiuus, uti eorum natura postulat, appetitui rationali subiaceat, nec eidem dominetur, esto nonnunquam bellum moueat iuxta istud Rom. 6. v. 13. *Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediat concupiscentijs eius.* Et Rom 7. v. 25. *Ego ipse mente seruo legi Dei: carne autem legi peccati:* alia, qua appetitus operantis cum appetitu alterius vnitur, puta non tantum proximi recte appetentis, sed etiam ipsius Dei, vtramque eam vnionem efficit charitas. primam quidem, & partem posteriorem secundæ, quatenus Deus diligitur ex toto corde; ut dum scilicet omnia referimus in ipsum, omnes appetitus nostri ferantur in vnum. vnde Apostolus Rom. 5. v. 1. *Iustificati ex fide pacem habeamus ad Deum.* Alteram vero secundam priorem partem: quatenus per charitatem diligimus proximum, sicut nos ipsos; quo fit ut homo velit implere voluntatem proximi, sicut & suam ipsius.

Qua de causa etiam inter amicabilia, seu quæ ad amicitiam pertinent, ponitur identitas electionis, apud Aristotelem 9. Ethic. cap. 4. & Ciceronem

lib. de amicitia ubi ait: *Amicorum esse, idem velle, & nolle. Idem patet ex illo psal. 118. v. 165. Pax multa diligentibus legem tuam.*

Nec obstat, quod sancti nonnunquam inter se dissenserunt, tum in iis quæ agenda essent, ut inter Paulum & Barnabam accidit Act. 15. tum maxime in quibusdam opinionibus, ut inter Hieronymum & Augustinum videre est epist. 8. 9. & 11. inter opera Augustini. Ad amicitiam enim iuxta Aristotelem 9. Ethic. cap. 6. non pertinet concordia in opinionibus; sed concordia in bonis conferentibus ad vitam, & præcipue in magnis: quia dissentire in aliquibus parvis, quasi videtur non esse dissensus. Et propter hoc nihil prohibet, aliquos charitatem habentes in opinionibus dissentire. Nec hoc repugnat paci; quia opiniones pertinent ad intellectum, qui præcedit appetitum, qui per pacem vnitur.

22 *Similiter etiam existente concordia in principalibus bonis, dissensus in aliquibus parvis non est contra charitatem. Procedit enim talis dissensus ex diversitate opinionum; dum unus æstimat hoc de quo est dissensus, pertinere ad illud bonum in quo conveniunt; & alius æstimat, non pertinere. Et secundum hoc talis dissensus de minimis, & de opinionibus repugnat quidem paci perfectæ, in qua plene veritas cognoscitur & omnis appetitus complebitur: non tamen repugnat paci imperfectæ, qualis habetur in via. Ita S. Thomas q. 29. a. 3. ad 2. Ex quo intelligitur, qua ratione tum in Theologia, tum in cæteris scientiis, esse possit inter diversos, tum eiusdem, tum diversorum ordinum Magistros quædam opinionum dissensus, salva pace & charitate.*

23 Nec obstat secundo, quod pax est effectus iustitiæ, iuxta illud Isaia 32. v. 17. *Erit opus iustitiæ pax;* nec quod pax relationem potius dicat, quam actum. Præterquam enim quod cit. loco iustitia accipi potest pro ipsa charitate iustificante; recte respondet S. Thomas ibidem ad 3. pacem esse *opus iustitiæ indirecte, in quantum remouet prohibens;* cum tamen directe sit opus charitatis.

Et quamvis pax significet etiam relationem unionis appetitionum, consequentem actum charitatis; qua ratione Caietanus hic a. 4. putat, pacem à S. Thoma dictam esse actum charitatis *solum causaliter* quasi tantum sit sensus, illam consequi ex causa, quæ sit actus quidam charitatis: significat tamen etiam ipsum fundamentum proximum talis relationis, quod est vnum idemque velle & nolle; qui est actus charitatis, quasi per se imperatus, aut secundo elicitus; utpote ex ipso amore charitatis & affectuum unionis proxime ac per se consequens, ut dictum.

24 Et consentiunt cum hac doctrina, quæ scriptura & SS. Patres de pace tradunt. Ut nimirum primo cum S. Dionysius cap. 11. de diuin. nomin. ait, pacem esse *omnium unitiuam, & consensus operatiuam.* Et S. Augustinus lib. 19. de ciuit. cap. 13. dicit pacem esse *tranquillitatem ordinis.* Et lib. 18. de ciuit. cap. 13. *Pacem hominum esse ordinatam concordiam.*

Secundo cum S. Thomas a. 2. ad 3. docet, in hominibus peccatoribus non esse veram, sed solum apparentem pacem; utpote qui non in vero sed apparenti solum bono consentiunt, iuxta illud Sapientia 14. v. 22. *Non suffecerat errasse eos circa Dei scientiam: sed & in magno viventes inscientia bello, tot*

& tam magna mala pacem appellant. Et Isaia 57. v. 21. *Non est pax impijs dicit Dominus Deus.* Et Ieremie 8. v. 11. *Dicentes, pax pax, & non erat pax.*

Tertio cum scriptura pacem tanquam nobis valde necessariam commendat, ut patet Marci 9. v. 50. *Pacem habete inter vos.* Luc. 2. v. 14. *In terra pax hominibus.* Lucæ 24. v. 36. & Ioannis 20. v. 21. & 26. *Pax vobis.* Denique Ioannis 14. v. 27. *Pacem reliquo vobis; pacem meam da vobis, &c.*

Denique cum S. Thomas cit. q. 29. a. 2. docet, omniam pacem appetere, in quantum scilicet *omne appetens appetit tranquille, & sine impedimento pervenire, & quiescere in eo, quod appetit; in quo consistit ratio pacis.* Quod adeo verum est, ut etiam bellando non nisi pax quaeratur, ne quid scilicet sit, quod bellantis voluntati repugnet, ut docet etiam Augustinus lib. 19. de ciuit. cap. 12.

D V B I V M II.

De virtute Misericordiae charitati affini; & Beneficentia velut externo actu charitatis.

S. Thomas 2. 2. q. 30. 31.

25 **P**ost explicatam essentiam, obiectum, ordinem, & actus internos charitatis, tractat S. Thomas de Misericordiâ velut de virtute charitati multum affini; deque beneficentia velut externo actu charitatis: de quibus etiam nobis breuiter agendum; sed coniunctim, quia & ipsa inter se coniuncta, & admodum similia sunt.

Quæritur primo, quid, & qualis virtus sit misericordia; cuius actus & opera etiam inter externos effectus charitatis recenseri diximus dub. præcedenti.

ASSERTIO I. Misericordia est virtus specialis, & à charitate distincta; cuius obiectum seu motiuum proprium ac formale est, miseria alterius velut nostra voluntate, ac si fieri possit ope subleuanda, ob ipsam præcisè ipsius naturæ communionem. Ita S. Thomas q. 30. a. 1. & 3. Ratio est. Dicitur enim misericordia ex eo, quod *aliquis habet miserum* (seu potius miserans) *cor super miseria alterius:* quo fit, ut misericordia circa miseriâ alterius versetur; utiq; non eam appetendo, sed potius quantum in miserante est, efficaciter depellendo; idque non formaliter, quia alter amicus est, cui ob affectus unionem bene cupiamus; sed quia miser est, à quo ob communionem eiusdem naturæ, mala abesse cupiamus.

Qua in re cum propria quædam honestas cernatur, fatendum est, misericordiam esse virtutem specialem; secus quam de gaudio & pace dictum; quæ cum nihil adijciat super rationem boni, quod est obiectum charitatis, non requirunt alias virtutes, quam charitatem. Sed misericordia respicit quandam specialem rationem, scilicet *miseriam eius, cuius miseretur;* ut ait S. Thomas cit. a. 3. ad 3. De cuius actu etiam Augustinus lib. 9. de ciuit. Dei cap. 5. ait: *Iste motus animi, scilicet misericordia, servit rationi, quando ita præbetur misericordia, ut conservetur iustitia;*

fine

sive cum indigenti tribuitur, sive cum ignoscitur penitenti.

26

ASSERTIO II. Quamvis misericordia sit virtus moralis, circa passiones existens, iuxta S. Thomam q. 30. a. 3. ad 4. nempe quia in nobis saltem ex consequenti (non per se) tristitia passionē moderatur; cuius moderatio per se ad patientiā pertinet, ut suo loco dicitur. Actus tamen eius elicited & principalis, est motus appetitus intellectivi, secundum quod alicui displicet malum alterius, iuxta S. Thomam ibidem in corpore. Ratio est: quia appetitus sensitivus per se non fertur ad depellendum malū alienum, seu dolendum de eodem, ubi nulla carnalis coniunctio intercedit, inter patientem & dolentē: licet ex sympathia naturali, ob naturæ similitudinē facile etiam in appetitu dolor excitetur. Idem docuimus tom. 1. disp. 2. q. 10. dub. 2. n. 17.

27

ASSERTIO III. Sicut misericordia non est proprie ad seipsum, sed dolor; puta cum patimur aliquid crudele in nobis: ita etiam cum personæ nobis admodum coniunctæ, puta filij, aut parentes malum patiuntur, non tam misereri dicimur, quam dolere; non secus ac in malis & vulneribus proprijs. Ita S. Thomas q. 30. a. 1. ad 2. Quo sensu Aristoteles 2. Rhetor. cap. 8. dixit. *Dirum (quod appetitui velut crudele vehementer repugnat) esse expulsum miserationis*: licet improprie & per quandam similitudinem, quatenus homo consideratur secundum diuersas partes, tum iustitia ex Aristotele 5. Ethic. cap. vi. tum etiam misericordia ad se ipsum nonnunquam esse dicitur, iuxta illud Eccli. 30. v. 29. *Miserere anima tuæ placens Deo, & contine*. Ex quibus etiam colligitur, Misericordiā proprie esse ad alterum; etsi contrarium significat S. Thomas hic q. 30. a. 3. ad 4. sed qui sibi in hac materia non satis constat, ut pluribus dictum tom. 2. disp. 3. q. 4. dub. 3.

28

ASSERTIO IV. Defectus alterius (generatim loquendo) mouet ad miserendum, vel in quantum aliquis defectum alicuius reputat suum, propter unionem amoris; vel propter possibilitatem similia patiendi. Ita S. Thomas q. 30. a. 2. Declaratur: quia cum dolor non fit nisi de proprio malo; ideo etiam misericordia est tristitia seu dolor de miseria aliena, in quantum ea apprehenditur velut propria; hoc autem non fit, nisi duobus modis explicatis, quibus respectu primi Aristoteles 9. Ethic. cap. 3. inter alia amabilia ponit, *condolere amico*. Et Apostolus Rom. 12. v. 15. *gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus*: quare ratio miserationis non est actus ad charitatem distinctus, ut pote idem formale motiuum cum charitate habens.

Respectu autem posterioris modi, idem Aristoteles 2. Ethic. cap. 3. dicit, homines misericordia moueri erga illos, qui sunt eis coniuncti & similes: quia per hoc concipiunt iudicium, se etiam posse similia pati. Quo fit etiam ut *senes & sapientes*, qui considerant, se quoque posse in mala incidere: itemque *debiles & formidolosi*, sint magis misericordes.

E contrario autem illi, qui se felices æstimant, tamquā supra communem sortem euectos, ut nihil mali se posse pati existiment, parum solent misericordiam tangi. Sicut etiam superbi, iracundi, &

qui sunt in contumeliam dispositione, hoc ipso, quod elato sunt animo, & ad vindicandum composito, non sunt idonei ad miserandum, iuxta Aristotelem 2. Rhetor. cap. 8. Cui consonat scriptura Proverb. 27. v. 4. *Ira non habet misericordiam nec erumpens furor*. Et S. Gregorius homil. 34. in Euangelia cum ait: *Falsa iustitia (scilicet superbiorum) non habet compassionem, sed deignationem*. Absolute tamen loquendo, existimo misericordie proprium actū esse posse etiam sine illa formidine & apprehensione similia patiendi. Considerata solum naturæ similitudine in eo qui patitur, ut dictū affert 1.

29

ASSERTIO V. Misericordia quamvis secundum se maxima virtus sit; respectu tamen habentis solum in Deo maxima est; in cæteris autem charitas maior est, quam misericordia. Ita S. Thomas q. 30. a. 4. Probatur prima pars, quia ad misericordiam pertinet, ut alijs beneficiat; & quod plus est, ut defectus aliorum subleuet: & hoc maxime superioris est, & quasi altioris & præcellentioris cuiusdam naturæ.

Secunda pars probatur; quia misereri velut proprium Deo tribuitur; in quo eius omnipotentia maxime manifestetur, ut in Collecta Dominicæ X. post Pentecosten dicitur, nimirum quia Deus & ex seipso maxime ad miserendum pronus est; nec vlla miseria vincitur; & suam perfectionem ac magnitudinē in miserando potissimum demonstrat. Vnde in scriptura super cæteras eius virtutes & opera commendatur misericordia. Ut psalm. 144. v. 9. *Miserationes eius super omnia opera eius*. Ratio est, quia misericordia, hoc ipso, quod quandam excellentiā & superioritatem in miserante significat, non est maxima, nisi ille qui habet, sit maximus, qui nullū supra se habeat, sed omnes sub se, qualis est solus Deus.

30

Vbi etiam supponitur, in Deo proprie esse misericordiam, uti etiam cum S. Thoma docuimus tom. 1. disp. 2. q. 10. dub. 2. n. 17. Idque nullā difficultatem habet, si loquamur de misericordia generatim, prout etiam charitatis motiuum complectitur, quo respexisse videtur S. Thomas hic a. 2. ad 1. cum ait: *Deus non miseretur nisi propter amorem, in quantum amat nos tanquam aliquid sui*. Verum S. Thomas ibi solum excludit alterum motiuum miserandi, nempe capacitatem defectus in miserente, non autem propriam rationem formalem obiectionis miserationis, quæ est subleuatio miserie alienæ, ob naturæ quandam similitudinem.

Tertia pars probatur. *Etenim, qui supra se aliquid habet, maius est, & melius, coniungi superiori, quam supplere defectum inferioris. Et ideo quantum ad hominem, qui habet Deum superiorem, charitas, per quam Deo vnitur, est potior, quam misericordia, per quam defectus proximorum supplet, iuxta illud Coloss. 3. vers. 13. ubi cum Apostolus dixisset: Induite vos sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordie, benignitatem &c. subiungit: super omnia autem hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.*

31

Ex quibus colligitur, charitatem simpliciter & absolute præstantiorem esse misericordiam: hanc vero non nisi secundum quid præstantiorem dici charitate; si nimirum præcise & abstracte, actus utrius-

que

que virtutis inter se comparentur, (abstrahendo ab obiecto & subiecto) nimirum amare, & aliorum miseras subleuare. In Deo vero maximam dici intelligo, non comparatiuè aut quia vel in ipso Deo præstantior sit charitate, qua Deus seipsum diligit; sed absolute, & in suo genere: ita vt etiam secundum abstractam rationem in homine non sit maxima, in Deo vero sit maxima, & vndiquaque perfecta, etsi Caietanus & Bannes hic q. 30. a. 4. & Gregorius de Valentia q. 7. pun. 3. aliter atque aliter mentem S. Thomæ interpretentur.

32 **ASSERTIO VI.** Inter omnes tamen virtutes, quæ propriè ad proximum pertinent, potissima est misericordia; sicut etiam est potioris actus. Ita S. Thomas cit. a. 4. Ratio est. Nam supplere defectum alterius in quantum est huiusmodi, est superioris & melioris. In eundem etiam sensum Augustinus lib. 9 de ciuit. cap. 5. ex Cicerone contra Stoicos differens ait: *Longe melius est humanius, & piorum sensibus accommodatius Cicero in Casarum laude locutus est, vbi ait: Nulla de virtutibus tuis nec admirabilior, nec gratior misericordia est.* Sicut etiam summa Religionis Christianæ in misericordia & pietate consistit; nempe quantum ad exteriora opera, iuxta Glossam Ambrosij super illud 1. ad Timoth. 4. *Pietas ad omnia utilis est.*

Interior tamen affectio charitatis, qua coniungimur Deo, eique per affectum vnimur, ac similes reddimur, præponderat est dilectioni, & misericordie in proximis, per quam assimilamur Deo secundum similitudinem operationis. Quamuis autem misericordia per se virtute Religionis inferior sit, sit tamen sæpe, vt magis necessarius sit misericordie actus quam Religionis, iuxta illud Osee 6. & Matthæi 12. *Misericordiam volo, & non sacrificium.*

33 **Quæritur secundo, an & qualis virtus, seu virtutis actus, sit beneficentia.** **ASSERTIO I.** Beneficentia non est virtus specialis, & à Charitate distincta; sed est specialis actus & effectus externus charitatis. Ita S. Thomas q. 31. a. 1. & 4. ex Aristotele 9. Ethic. cap. 4. vbi inter alios amicitie actus refert, *operari bonum ad amicos.* Ratio est, quia beneficentia, qua alteri benefacimus, immediate oritur ex benevolentia seu actu dilectionis, qua volumus bonum amico. Cum quo non pugnat, quo minus bonum exhibeatur alteri, sub aliqua peculiari ratione, etiam per alias virtutes, puta misericordiam, iustitiam, &c. Sicut enim charitas respicit in beneficio collato *communem rationem boni* (seu vt bene sit amico) ita iustitia respicit rationem debiti: misericordia vero respicit rationem *releuantis miseriam* vel defectum, iuxta S. Thomam q. 31. a. 1. in corpore, & ad 3.

34 **ASSERTIO II.** Cum omnibus quidem benefaciendum est, tum magis his, qui sunt nobis magis coniuncti; seruato in omnibus debito charitatis ordine. Ita S. Thomas q. 31. a. 2. & 3. Patet ex illo ad Galat. cap. 6. v. 10. *Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei.* Ratio est, quia sicut interior affectus charitatis, seruato debito ordine, complectitur omnes, vt superius dictum; ita etiam beneficentia, velut effectus internæ amoris ad omnes extenditur, eodem ordine seruato, vt dictum hac q. 3. dub. 1. & 2.

ASSERTIO III. Beneficentiæ actus materialiter iidem sunt, cum actibus externis misericordie & Eleemosynæ, tum corporalis, tum spiritualis: qui proinde eodem modo diuiduntur. Supponit S. Thomas q. 32. & 33. vbi de eleemosyna, & correctione fraterna, velut actibus externis charitatis agit; & patet ex quæsito 1. assertionem 1. vbi simul ostendimus, qua ratione actus beneficentiæ & misericordie inter se formaliter differant.

DVBIVM III.

De dono sapientiæ Charitati respondentem.

S. Thomas 2. 2. q. 45. & 46.

36 **Q**uamuis de dono sapientiæ charitati respondente longe inferius primum agat S. Thomas, etiam post vitia Charitati opposita, vt tamen occasione virtutis misericordie, omnes habitus Charitati adiuncti & affines hoc loco pertractentur, visum est consultius, tractationem de dono sapientiæ misericordie subiungere. Quæritur igitur primo, quid & quale sit donum sapientiæ charitati respondens; & qua ratione eidem opponatur stultitia.

ASSERTIO I. Sapientia est donum Spiritus sancti, quo homo à Spiritu sancto motus secundum regulas diuinas, velut ex quadam naturæ consensione, de Deo rebusque omnibus recte iudicat. Ita S. Thomas q. 45. a. 1. & 4. Probatur ex illo Isaie 11. v. 2. *Requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ & intellectus.* Vbi sapientia inter dona Spiritus sancti numeratur.

37 **Ratio est;** quia sicut generatim ad sapientiam pertinet, considerare causam altissimam, per quam certissime de alijs iudicatur, & secundum quam omnia ordinari necesse est; siue ea causa, ac sapientia, ad quam pertinet, sit talis simpliciter, siue solum in aliquo certo genere: ita ad sapientem simpliciter, modoque perfectissimo pertinet, vt cognoscat *causam altissimam simpliciter*; quæ est Deus, ita vt per regulas diuinas omnia possit iudicare & ordinare; idque non ex nuda speculatione & consideratione rerum; talis enim sapientia valde imperfecta est, & hominibus etiam stultis, hoc est, peccatoribus communis; sed etiam ex quadam *connaturate* siue interna coniunctione mentis cum Deo, ac rebus diuinis, vt inferius magis declarabitur.

Huiusmodi autem iudicium homo non consequitur, nisi per Spiritum sanctum, iuxta illud 1. Cor. 2. v. 14. *Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei: stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur, spiritualis autem iudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur.* Quia nimirum, vt ibidem dicitur, *Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei.* Patet ergo sapientiam de qua agimus, esse donum Spiritus sancti.

38 **ASSERTIO II.** Sapientia, quæ donum est Spiritus sancti, non modo speculatiua, sed etiã practica est. Ita S. Thomas q. 45. a. 3. Probatur, ex illo ad Coloss. 4. v. 5. *In sapientia ambulare ad eos, qui foris sunt, tempus redimentes: quod ad actionem pertinet.* Idem probatur ex Augustino lib. 12. de

Trinitate

Trinitate cap. 14. ubi ait: Superior pars rationis sapientia deputatur; inferior autem scientia. Superior autem ratio videtur cit. lib. cap. 7. ait, intendit rationibus supernis (scilicet diuinis) & conspiciendis, & consulendis: conspiciendis quidem secundum quod diuina in seipsis contemplatur, consulendis autem, secundum quod per diuina iudicat de humanis actibus, per diuinas regulas dirigens actus humanos, vt bene explicat sanctus Thomas. Ratio est; quia quanto aliqua virtus est altior, tanto ad plura se extendit, vt habetur lib. de causis proposit. 10. Quare hoc ipso, quod sapientia, quæ est donum, est excellentior quam sapientia, quæ est virtus intellectualis, vt pote magis de propinquo (seu speciali quadam ratione) Deum attingens, per quamdam spiritus vnionem, (quæ scilicet fit per charitatem) anima ad ipsum; habet quod non solum dirigat in contemplatione, sed etiam in actione; ita tamen vt ad sapientiam prius pertineat contemplatio diuinorum, quæ est visio principij; & posterior, dirigere actus humanos secundum rationes diuinas. Et quamuis diuina in se quidem sint necessaria & æterna, sunt tamen regula contingentium, quæ humanis actibus subsunt.

Nec obstat quod Sapientia 8. v. 16. dicitur: Non habet amaritudinem conversatio illius, (sapientia) nec eadum conuictus illius; sed letitiam & gaudium; Cum tamen Gregorius lib. 6. Moral. cap. 28. dicat. In contemplatione principium quod Deus est queritur: in operatione autem sub graui necessitatis fasce laboratur. Quia si qua est in actibus humanis amaritudo, ea non prouenit ex directione Sapientia, sed potius amaritudo propter sapientia vertitur in dulcedinem, & labor in requiem, vt ait S. Thomas ibidem.

Queritur secundo, quodnam sit subiectum, tum propinquum tum remotum sapientia.

ASSERTIO I. Sapientia proprie & formaliter est in intellectu; etsi in voluntate charitatem velut causam supponat. Prior pars patet; quia iudicium ad intellectum pertinet.

Posterior assertionis pars declaratur. Restitudo enim iudicij, qualis ad sapientiam pertinet, potest contingere dupliciter. Vno modo secundum perfectum usum rationis (siue accuratam ipsius rei considerationem); alio modo, propter connaturalitatem quandam ad ea, de quibus est iudicandum. Sicut de his, quæ ad castitatem pertinent, per rationis inquisitionem recte iudicat ille, qui didicit scientiam moralem, sed per quamdam connaturalitatem ad ipsam, recte iudicat de eis ille, qui habet habitum castitatis. Eodem igitur modo circa res diuinas, ex rationis inquisitione rectum iudicium habere, pertinet ad sapientiam, quæ est virtus intellectualis: sed rectum iudicium habere de eis, secundum quandam connaturalitatem ad ipsas, pertinet ad sapientiam, secundum quod donum est Spiritus Sancti. Quo sensu Dionysius cap. 2. de diuin. nomin. part. 1. de Hierotheo dixit; eum fuisse perfectum in diuinis, non solum discentem, sed & patientem diuina. Huiusmodi autem compassio (mentisque consensus) siue connaturalitas ad res diuinas super charitatem, quæ Deo nos vnit, eiusdemque naturæ participes nos quodammodo facit, secundum illud 1. ad Cor. 6. v. 17. Qui adheret Domino (per charitatem) vnus spiritus est. Sic ergo sapientia, quæ est donum, causam quidem habet

in voluntate, scilicet charitatem, sed essentiam habet in intellectu, cuius actus est recte iudicare. Ita S. Thomas ibidem.

Nec obstat primo illud Iob 28. v. 28. Timor Domini ipsa est sapientia, & recedere à malo intelligentia. Vbi Augustinus lib. 14. de Trinitate cap. 1. & lib. 12. cap. 14. legit: Et pietas (græce θεοσεβεια) ipsa est sapientia. Nam vt recte ait S. Thomas cit. q. 45. a. 1. ad 3. hoc ea solum ratione dicitur; quia tam pietas, quam timor, manifestat sapientiam; ita vt per figuram metonymia signum pro signato ponatur. Per hoc enim ostenditur homo rectum iudicium de diuinis habere, quod Deum timet & colit. Ad quem modum etiam, ponendo causam pro effectu, dicit Augustinus lib. de gratia noui Testamenti cap. 18. sapientiam esse charitatem Dei.

Nec obstat secundo, quod Eccli. 6. dicitur vers. 13. sapientia doctrina secundum nomen est eius. Dicitur enim sapientia quasi sapida scientia; quod videtur ad affectum pertinere; ad quem pertinet experiri spirituales delectationes siue dulcedines. Ad hoc enim primo respondet S. Thomas a. 2. ad 2. eam non videri veram expositionem eius loci scripturæ; quia talis expositio, inquit, non conuenit nisi secundum nomen quod habet sapientia in latina lingua. In græco autem non competit, & forte nec in alijs linguis. Vnde potius videtur nomen sapientia accipi pro eius fama, qua à cunctis commendatur, vt sensus sit, Sapientiam non esse sua fama minorem. Respondeo secundò etiam si ea etymologia admittatur, ex ea solum colligi, sapientiam in obliquo etiam connotare suauem affectum charitatis erga Deum, quod iam antea concessimus.

ASSERTIO II. Donum Sapientia non est in peccatoribus; sed in omnibus gratiam & charitatem habentibus. Ita S. Thomas quæst. 45. a. 4. & 5. ex communi. Prima pars patet Sapientia 1. vers. 4. In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Spiritus enim sanctus disciplina effugiet fictum. Ratio sumitur ex dictis; quia sapientia causat rectitudinem iudicij circa res diuinas, vel per regulas diuinas, de alijs ex quadam connaturalitate, siue vnione ad diuina, quæ est per charitatem; adeo vt sapientia præsupponat charitatem; charitas autem non potest esse cum peccato mortali vt suo loco dictum.

Secunda pars probatur ex Sapientia 7. v. 27. & v. 28. Sapientia per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei & Prophetas constituit. Neminem enim diligit Deus, nisi eum, qui cum sapientia inhabitat. Ratio est, tum quia sapientia, vt dictum, proxime causatur à charitate: tum quia omnibus iustis necessarium est, habere rectum iudicium, tam in contemplatione diuinorum, quam etiam in ordinatione rerum humanarum, secundum diuinas regulas, & ex vnione ad diuina, quantum ad propria personæ directionem sufficit. Quod si natura non deficit in necessarijs, multo minus gratia. Vnde dicitur 1. Ioannis 2. v. 27. Functio eius docet vos de omnibus.

Alia est sapientia, quam non omnes iusti, sed solum quidam à Deo percipiunt, tum quantum ad contemplationem diuinorum, vt altiora quædam mysteria & cognoscere, & alijs manifestare possint;

tum quantum ad directionem humanorum secundum regulas diuinas, ut secundum eas non solum seipsos, sed etiam alios regere possint, qui sapientiae gradus & modus ad gratias gratis datas pertinet, secundum illud 1. Cor. 12. v. 8. *Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiae.* De qua re actum disp. I. q. 7. dub. 6.

Queritur tertio, quonam modo donum sapientiae tum ad charitatem, ceterosque habitus, tum ad septimam beatitudinem comparetur.

48 **ASSERTIO I.** Donum sapientiae est quidem tum à sapientia acquisita, tum à fide, tum à dono intellectus, & scientiae, tum etiam à charitate distinctum; sed quod tamē charitati merito respondere dicitur. Ita S. Thomas cit. q. 45. a. 1. ad 2. & a. 2. ad 3. & a. 4. ad 3. ubi ita rem hanc declarat. Nam sapientia, quae ponitur virtus intellectualis acquisita, *acquiritur studio humano*; hæc autē quae est donum Spiritus sancti, est *desursum descendens* ut dicitur Iacobi 3. v. 15.

Similiter etiam differt à fide, nam fides assentit veritati diuinæ secundum seipsam: sed iudicium quod est secundum veritatem diuinam, (seu æstimatio recta, quae de singulis rebus ex diuinis regulis concipitur) pertinet ad donum sapientiae. Et ideo donum sapientiae præsupponit fidem: quia *unusquisque bene iudicat, quia cognoscit*, ut dicitur 1. Ethic. cap. 3.

49 Differt itidē à dono intellectus & scientiae, iuxta S. Thomam a. 2. ad 3. Nā intellectus habet *duos actus* scilicet *percipere*, (veritatem) & *iudicare* seu æstimare quanti vnaquæque res facienda sit: ad quorum primū ordinatur *donum intellectus*; ad secundū autem, *secundū rationes diuinas, donum sapientiae*, sed *secundū rationes humanas donum scientiae*. Vbi per iudicium intelligenda videtur quaedam æstimatio mentis ut dictū, qua quisque ex rationibus diuinis iudicat, quanti faciendū sint singula, seu de agibili, seu de rebus alijs sermo sit: quod quidem etiā iudicium, quatenus ex peculiari motione Spiritus sancti procedit, dono Sapientiae tribuitur iuxta eaque vniuersim de donis Spiritus sancti dixim⁹ tom. 2. disp. 3. q. 6. dub. 1.

50 A charitate autem differt, tum alijs modis, ut ex dictis patet: tum quia præsupponit charitatem velut causam, qua proximē nititur iudicium ad sapientiam perinens, ut dictum; quae etiam causa est, cur donum sapientiae respondeat charitati.

51 **ASSERTIO II.** Sed & septima beatitudo qua in Euangelio pacifici beati pronuntiantur, sapientiae dono quantum ad meritum, & quantum ad præmiū congrue respondet. Ita S. Thomas q. 45. art. 6. ex Augustino lib. 1. de Sermonibus Domini in monte c. 9. ubi ait: *Sapientia conuenit pacificis, in quibus nullus motus est rebellis, sed obtemperans rationi.*

Probat & declaratur, Nam ad meritū quidem eius beatitudinis pertinet, quod dicitur: *Beati pacifici.* Pacifici autē dicuntur, quasi *pacem facientes* (græce *εὐνοοῦντες*) vel in seipsis, vel etiam in alijs; quorum *utrumque* contingit per hoc, quod ea, in quibus pax constituitur, ad debitum ordinem rediguntur. Nam pax est tranquillitas ordinis, iuxta Augustinum 19. de Ciuit. Dei cap. 13. *Ordinare autem pertinet ad sapientiam*, ut patet ex Aristotele in principio metaph. Et ideo esse pacificum, conuenienter attribuitur sapientiae.

Ad præmiū autem eiusdem beatitudinis pertinet, quod dicitur, *Filij Dei vocabuntur.* Dicuntur autem aliqui *Filij Dei*, in quantum participant similitudinem filij

unigeniti & naturalis, secundum illud Rom. 8. v. 29. *Quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, ut si ipse primogenitus in multo fratribus* qui quidē naturalis Dei filius est sapientia genita. Et ideo participatio donum sapientiae, ad Dei filiationem homo pingit.

Nec obstat, quod Iacobi 3. v. 17 non solum pax, sed etiā plures alij virtutum actus sapientiae tribuuntur. *Quae autem desursum est sapientia, primum pudica est, deinde pacifica, modesta, suauis, bonis consentiens, plena misericordia & fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione.* Fructus autem iustitiae in pace seminatur facientibus pacem. Nam ut sapienter docet S. Thomas cit. q. 45. a. 6. ad 3. ad donum sapientiae pertinet, non solum contemplari diuina, sed etiam *regularē humanos actus*. In qua quidem directione sapientiae; vnde immo dicitur esse *initium sapientiae*, in quantum facit recedere à malis. Vltimū autem est *sicut finis*, quo omnia ad debitum ordinē rediguntur, quod perinet ad rationē pacis. Et ideo conuenienter Iacobus dicit, *Sapientia quae desursum est, quae est donum Spiritus sancti, primò esse pudicā, quasi vitantē corruptelas peccati; deinde autem pacificam; quod est finalis effectus sapientiae, propter quod ponitur beatitudo.*

53 Tam vero omnia, quae sequuntur manifestant ea per quae sapientia ad pacem perducit, & ordine congruo, Nam homini per pudicitiam à corruptelis recedenti, primo occurrit, ut *quantiū ex se potest, modis omnibus teneat*; & quantum ad hoc dicitur, *modesta*. Secundo, ut in his, in quibus ipse sibi non sufficit, *aliorum motis acquiescat*, & quantum ad hoc subdit, *suauis*. Et hæc duo pertinent ad hoc, ut homo consequatur pacē in seipso. Sed vterius ad hoc, ut homo sit pacificus etiam alijs, primo requiritur, ut bonis eorum non repugnet, & hoc est, quod dicit, *bonis consentiens*. Secundo, ut deficiat⁹ proximi & compatiatur affectu, & subueniat effectui; & hoc est quod dicitur, *iudicans sine simulatione*; ne scilicet *correctionem prætendens, odium intendat explere*. Ita S. Thomas loc cit. Quartur quarto, quænam vitia seu peccata opponantur sapientiae. De hæc re esto.

54 **ASSERTIO I.** Sapientiae diuinæ opponitur, tum triplex sapientia mundana & fallax, nimirum terrena, animalis, diabolica; tum stultitia, in falso iudicio de rebus diuinis posita. Ita S. Thomas q. 45. a. 1. ad 1. & q. 46. a. 1. Prima pars sumitur ex illo Iacobi 3. v. 15. *Non est enim ista sapientia desursum descendens sed terrena, animalis, diabolica.* Ratio est, sicut enim circa ea, quae sunt vere bona, inuenitur aliqua *alijfima causa*, quae est summum bonum & vltim⁹ finis, cui⁹ cognitione dicitur homo *vere sapiens*: ita etiā in malis est inuenire aliquid, ad quod alia referatur, velut vltimū finē, cuius cognitione homo dicitur esse *sapiens ad mala agendū, secundū illud Ierem. 4. Sapietes sunt, ut faciant mala: bene autem facere nesciunt.*

Id autem fit tripliciter. Quicquid enim auertitur à fine debito, necesse est, ut alique finem indebitū sibi præstituat; quia *omne agens agit propter finem*. Vnde si præstituat sibi finē in bonis terrenis exterioribus, vocatur *sapientia terrena*: si autē in bonis corporalibus, vocatur *sapientia animalis*: si autē in aliqua excellentia, vocatur *sapientia diabolica*, propter imitationem *superbia diaboli*, de quo dicitur Iob. 4. v. 25. *Ipse est Rex super vniuersos filios superbia.*

55 Posterior pars assertionis traditur à S. Gregorio lib. 2. Morali cap. 36. vbi ait: *Donum sapientia datur contra stultitiam.* Declaratur. Nomen enim stultitiæ à *stupore* videtur desumptum, quando Isidorus lib. 10. Etym. cap. 18. dicit: *Stultus est, qui propter stuporem non mouetur.* Et differt stultitia à fatuitate, sicut ibidem dicitur: *Quia stultitia importat hebetudinē cordis, & obtusionem sensuum, (scilicet internorum mentis,) fatuitas autem importat totaliter spirituales sensus privationem: & ideo conuenienter stultitia sapientiæ opponitur.* Sapiens enim, vt ibidem notat Isidorus, dicitur à *sapere*; quia sicut stultus est aptus ad discretionem saporis ciborum: sic sapiens ad dignoscendam verum atq. causarum: adeo vt stultitia opponatur sapientiæ, sicut contrarium; fatuitas autem sicut pura negatio. Nam fatuus caret sensu iudicandi: stultus autem habet sensum, sed hebetatum, sapiens autem subtilem & perspicacem.

Præcipue autem videtur aliquis esse stultus, quando patitur defectum in sapientia iudicij, quæ attenditur secundum causam alijssimam. Nam si deficiat in iudicio circa aliquid medicum, non ideo vocatur aliquis stultus.

56 Alia verò est stultitia laudabilis, de qua Apostolus 1. ad Cor. 3. v. 18. *Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat, vt sit sapiens.* Huic enim opponitur sapientia huius mundi, quæ ibidem stultitia apud Deum dicitur; quia constituit & habet pro causa altissima & sine vltime aliquod terrenum bonum vt dictum. Sicut ergo hæc est falsa quadam & mala sapientia, ita etiam est aliqua stultitia bona eidē sapientiæ opposita, per quam quis terrena contemnit.

57 **ASSERTIO II.** Stultitia illa carnalis, diuinæ sapientiæ opposita, qua quis ita se rebus terrenis immergit, vt ad res diuinas percipiendas ineptus reddatur, iuxta illud 1. Cor. 2. v. 14. *Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei: stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur, est peccatum, & quidem ex luxuria nasci solitum.* Ita S. Thomas q. 46. a. 2. & 3. Ratio est; quia homo diuina lege tenetur scire & intelligere diuina, pro suæ quisque personæ conditione. Et quamuis stultitia secundum se & directe nemo velit, vult tamen ea, ad qua consequitur esse stultum, scilicet abstrahere sensum suum à spiritualibus, & immergere terrenis; quo fit, vt stultitia saltem indirecte sit voluntaria.

58 Et quia dum mens hominis immergitur ad terrena per luxuriam, cuius delectationibus anima absorbetur, simul etiam fit ineptus ad spiritualia diiudicanda, ideo stultitia, quæ est peccatum, maxime nascitur ex luxuria.

Hoc vero peccatum stultitiæ committunt omnes peccantes mortaliter iuxta illud Eccles. 1. v. 13. *Stultorum infinitus est numerus, etiamsi per se ac vniuersim non sit peccatum speciale ac distinctum ab eo, in cuius materia peccatur, iuxta ea quæ de ignorantia docuimus tom. 2. disp. 4.*

q. 9. dub. 1. vbi de hac re plura.

DVBIVM IV.

De præceptis charitatis, speciatim quod, & quotuplex, tam de ipsa dilectione, quam de ordine diligendi præceptum extet; & num in hac vita impleri possit; ac quandonam obliget.

S. Thomas 2.2. q. 44. aa. 8.

59 Sicut aliarum virtutum, ita etiam charitatis præcepta duplicis sunt generis, quædam affirmatiua, quibus actus charitatis præcipiuntur; alia negatiua, quibus vitia charitati opposita prohibentur. De negatiuis autem non est in præsentī sermo; hæc enim inferius, vbi speciatim de singulis vitij charitati oppositis agitur, tractanda sunt: sed est sermo solum de præceptis affirmatiuis, ac ijs potissimum, quæ circa ipsum actum amandi versantur.

Quæ etiam causa est, cur quamuis S. Thomas de præceptis Charitatis primum agat sub finem huius materiæ de Charitate, nos tamen hoc loco post internos charitatis actus explicatos, de hac re agendū duxerimus. De obligatione verò externi actus beneficentiæ patebit ex ijs, quæ de elemosyna & correptione fraterna quæstione sequenti tractabuntur, cum eadem actus elemosynæ, & beneficentiæ, quoad obligationem sit ratio, seu proportio.

Porro omnia quæ de præceptis charitatis S. Thomas cit. q. 44. tractat, ad sequentia quæ sita reuocantur 1. quodnam & quotuplex sit præceptum charitatis de ipsa dilectione. 2. vtrum etiam ordo charitatis cadat sub præcepto. 3. vtrum præceptum de diligendo Deo in hac vita possit impleri, de quibus omnibus breuiter sequentes assertiones statuimus.

60 **ASSERTIO I.** Conueniens fuit, vt aliquid de charitatis dilectione erga Deum daretur præceptum. Ita S. Thomas cit. q. 44. a. 1. Patet ex scriptura, ex qua constat, re ipsa tale præceptum à Deo fuisse traditū Deuteron. 10. v. 12. & Matthæi 22. v. 37. Ratio est. Quia in quolibet genere, id quod est per se, potius est, magisq; necessariū eo, quod est propter aliud, ac proinde in vnoquoq; negotio magis debitum est id, quod est finis cæterorum, quam media, que non nisi propter aliud debita sunt: at verò actus dilectionis erga Deum, qua homo per charitatem vnitur Deo, habet se per modum finis, respectu aliorum actuum virtutis; eo enim velut ad finem ordinantur omnia, quæ pertinent ad spiritualem vitam.

61 Vnde & Apostolus dicit 1. ad Timoth. 1. v. 5. *Finis præcepti est charitas, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.* Omnes enim virtutes, de quarum actibus dantur præcepta, ordinantur vel ad purificandū cor à turbinationibus passionū, sicut virtutes, quæ sunt circa passionem: vel saltem ad habendam bonam conscientiam, sicut virtutes, quæ sunt circa operationes: vel ad habendam rectam fidem, sicut illæ, quæ pertinent ad diuinum cultum. Et hæc tria requiruntur ad diligendum Deum: Nam cor impurum à Dei dilectione abstrahitur, propter passionem inclinantem ad terrena. Conscientia verò mala facit horrere diuinam iusticiam, propter timorem pænæ. Fides autem ficta trahit affectum

in id, quod de Deo fingitur, separans à Dei veritate.

Certe omnia reliqua præcepta ad charitatem, vel obtinendam, vel conferuendam, sicut & ad ipsum obiectum charitatis, qui est Deus vltimus finis cui, referuntur. Cum ergo de cæteris virtutum actibus præcepta extent, multo magis de ipsa charitatis dilectione erga Deum præceptum dari necesse fuit, vt quod vel ob hanc ipsam etiam causam vocatur *maximum præceptum* cit. Matthæi 22. Et quamuis modus dilectionis non cadat sub illa præcepta, quæ dantur de alijs actibus virtutum; siquidem sub præceptum honorandi patrem vel matrem non cadit, vt hoc ex charitate fiat; cadit tamen actus dilectionis sub præceptis specialibus, vt ait S. Thomas eodem a. 1. ad 1. & pluribus dictum tom. 2. disp. 5. q. 3. dub. 3.

62 **ASSERTIO II.** Non tamen necessarium, aut conueniens fuit, præcepta charitatis numerari inter præcepta decalogi. Ita S. Thomas ibidem a. 1. ad 3. Ratio est: Quia omnia præcepta decalogi ordinantur ad dilectionem Dei & proximi; & ideo præcepta charitatis supponuntur à præceptis decalogi, & quasi virtute in omnibus includuntur; non autem inter ea connumerantur: præsertim quia in decalogo ea solum præcepta ponuntur, quæ velut conclusiones præctica ex alijs principijs vniuersalioribus, non sine quadam difficultate deducuntur; cum tamè præceptum illud de diligendo Deo habeat se per modum principij omnibus noti, vt etiam diximus tom. 2. disp. 5. q. 3. dub. 2. num. 21.

63 **ASSERTIO III.** Non solum de dilectione Dei dandum fuit præceptum, sed propter minus eruditos, adungi oportuit expressum præceptum de dilectione proximi; ac proinde duplex est præceptum charitatis in scripturis expressum; vnum de diligendo Deo; alterum de diligendo proximo. Ita S. Thomas q. 44 a. 2. Patet ex scriptura cit. Matthæi 22. & 1. Ioannis 4. v. 21. *Hoc mandatum habemus à Deo vt qui diligit Deum diligit & fratrem suum.* Ratio est Quia tamen si dilectio Dei, respectu dilectionis proximi habeat se per modum finis, ex quo veluti principio etiã ipsa dilectio proximi tanquã necessaria deducitur; quia tamen non omnes, qui cognoscunt principia, sufficienter considerare, quicquid in principijs virtute continetur, necessarium fuit, propter minus capaces, non solum dari præceptum de dilectione Dei, sed etiam de dilectione proximi; sicut in scientijs non solum traduntur principia, sed etiam conclusiones ex principijs deductæ.

64 **ASSERTIO IV.** Præter duo illa præcepta charitatis, de diligendo Deo, & proximo, non datur aliud præceptum de ipso actu diligendi. Ita S. Thomas q. 44 a. 3. Patet ex scriptura Matthæi 22. vbi duo solum hæc præcepta traduntur, & additur v. 40. *In his duobus mandatis vniuersa lex pendet, & Propheta.* Ratio est. Cum enim dilectio & amor sit boni; bonum autem sit vel finis, vel id quod est ad finem; conuenienter de charitate duo præcepta sufficiunt; vnũ quidem, quo inducimur ad Deum diligendum, sicut finem; aliud quo inducimur ad diligendum proximum, propter Deum, sicut propter finem.

Nec obstat, quod præter Deum & proximum, etiam nos ipsos & corpus nostrum ex charitate diligere tenemur, vt dictum dub. 1. Nam de dilectione sui, & proprii corporis nulla peculiaris præcepta

danda erant; ad hoc enim sua quisq; natura fertur adeo vt quantumlibet homo a charitate excidat, remaneat tamen illi dilectio sui, & dilectio corporis sui. Modus autem diligendi præcipiendus est homini, vt scilicet ordinatè se diligit, & corpus proprium: quod quidem fit per hoc, quod homo diligit Deum, & proximum, vt docet S. Thomas ibidem.

Fatendum tamen est, etiam de alijs actibus charitatis, propter tardiores, expressa præcepta fuisse tradita. De gaudio quidem Philipp. q. 4. v. 4. *Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete.* De pace Heb. 12. v. 14. *Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum.* De beneficentia ad Galat. 6. v. 10. *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.* De singulis item beneficentia precibus inueniuntur præcepta tradita in sacra scriptura, vt patet diligenter consideranti, inquit S. Thomas ibidem ad 2.

Sicut & præcepta negatiua contra vitia charitati opposita, peculiariter in scripturis præcepta extant. Nam contra odium dicitur Leuitici 19. v. 17. *Non oderis fratrem tuum in corde tuo.* Contra acedia Ecclesi. 6. v. 26. *Ne accideris in vinculis eius.* Contra inuidiam Gal. 5. v. 26. *Non efficiamur inanis gloria cupiditatem prouocantes, inuicem inuidentes.* Contra discordia verò 1. Cor. 1. v. 10. *Id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata.* Contra scandalum ad Rom. 14. v. 13. *Ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum.* Ita S. Thomas ibidem ad 3. & magis declarabitur infra, de vitijs charitati oppositis.

66 **ASSERTIO V.** In præcepto de diligendo Deo recte præcipitur, vt Deus diligatur ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota fortitudine. Ita S. Thomas q. 44 a. 4. & 5. Patet ex scriptura Deuteronom. 6. v. 5. *Diliges Dominum Deum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.* Quibus similia habentur apud Euangelistas Matthæi 22. v. 37. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.* Hoc est maximum ac primum mandatum. Marci 12. v. 29. *Primum omnium mandatum est. Audi Israel Dominus Deus tuus vnus est: & diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua.* Hoc est primum mandatum. Lucæ 10. v. 23. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua.*

67 Ratio est; quia ad actum virtutis requiritur non solum vt cadat super debitam materiam, sed etiam vt vestiatur debitis circumstantijs; quibus fit proportionatus tali materię: quæ quidem circumstantiæ circa actum dilectionis Dei, recensitis illis particulis exprimentur. Nam primò quia Deus est diligendus sicut finis vltimus, ad quem omnia sunt referenda, dicitur, *Diliges ex toto corde.* Vbi nomine cordis significatur voluntas. Nam sicut cor corporale est principium omnium corporalium motuum, ita etiam voluntas, & maxime quantum ad intentionem finis vltimi, qui est obiectum charitatis, est principium omnium spiritualium motuum. In qua proinde particula omnes scripturæ textus superius relati consentiunt.

68 Deinde verò quia ex motione voluntatis, etiã ceterę animi vires ad eandem Dei dilectionem, eundeq; finem ac dilectionis obiectum, qui est Deus, referendæ sunt, subiunguntur aliæ particule, ad easdẽ vires

seu potentias spectantes; in quibus tamen scripturæ textus non nihil variant. Nam sicut retulimus, Deuteronomij loc. cit. ponuntur tria, scilicet, ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota fortitudine. Apud Mattheum ex his ponuntur duo solum, scilicet ex toto corde, & in tota anima: & omittitur, ex tota fortitudine: sed additur. In tota mente. Apud Marcum ponuntur quatuor, scilicet ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, ex tota virtute, quæ est idem cum fortitudine. Et hæc etiam quatuor tanguntur apud Lucam. Nam loco fortitudinis seu virtutis ponitur: *Ex omnibus viribus tuis*. Quare præter particulam iam antea explicatam, ex toto corde, omnibus textibus communem, trii etiam reliquorū ex potentijs voluntati subordinatis ratio est assignanda. Nam quod alicubi vnum intelligitur in alijs.

69 Tria igitur sunt principia actuum in genere, seu potentia, quæ mouentur à voluntate, scilicet intellectus, qui significatur per mentem; vis appetitiua inferior, quæ significatur per animam; & vis executiua exterior, quæ significatur per fortitudinem, seu virtutem, siue vires. Præcipitur ergo nobis, vt tota nostra intentio feratur in Deum, quod est, ex toto corde, & vt intellectus noster subdatur Deo, quod est, ex tota mente; & vt appetitus noster reguletur secundum Deum, quod est, ex tota anima: & vt exterior actus noster obediat Deo, quod est, ex tota fortitudine, vel virtute, vel viribus Deum diligere. Ita S. Thomas cit. a. 5.

70 Vbi tamen etiam aliorum explicationes subiungens, ait: *Chrysostomus*, seu auctor operis imperfecti in Mattheum homil. 4. 2. accipit ex contrario cor & animam, hanc scilicet pro amore voluntatis; illam pro amore appetitus sensitui; est promiscuè simul animam etiã pro intellectu Deo per fidem adhaerente interpretatur. *Augustinus* verò lib. 1. de doctrina Christiana cap. 22. refert cor ad cognitiones; & animam ad vitam, mentem ad intellectum. Quidam autè dicunt, ex toto corde, id est, intellectu; anima, id est, voluntate; mente, id est, memoria. Vel secundum *Gregorium Nyssenum*, per cor significat (scriptura) animam vegetabile: per animam, sensitiuam; per mentem, intellectuam: quia hoc, quod nutrimur, sentimus, & intelligimus, debemus ad Deum referre. Vt proinde omnes in eo consentiant, ijs verbis significari, diligendum esse à nobis Deum, tum internis actibus, tum externo opere, quantum possumus.

Et quamuis sub præceptū, quod datur de actu alicuius virtutis, non cadat modus quem habet ille actus ex alia superiori virtute, cadit tamen sub præceptū modus ille, qui pertinet ad rationem propria virtutis; qualis circa actum charitatis significatur supradictis particulis, vt notauit S. Thomas ibidem a. 4. ad 1. & dictum cit. tom. 2. disp. 5. q. 3. dub. 3.

71 Nec obstat primo, quod ex dicta explicatione sequi videtur, etiã peccatum veniale, esse contra præceptū diligendi Deum; quia peccatū illud non pertinet, nec refertur ad Dei dilectionem; quod tamen requiritur ijs verbis, ex toto corde Deum diligere. Nam vt respondet S. Thomas a. 4. ad 2. Ex toto corde Deum diligere, omniaq; ad Deum referre, dupliciter accidit. Vno quidem modo, in actu, id est vt totum cor hominis semper actualiter in Deum feratur: & ista est perfectio patriæ. Alio modo, vt habitualiter totum cor hominis in Deum feratur, ita vt nihil contra Dei dilectionem cor hominis recipiat: & hæc est perfectio viæ; cui non con-

trariatur peccatum veniale; quia non tollit habitum charitatis; cum non tendat in oppositum obiectū; sed solum impedit charitatis usum. In quem sensum etiam supra q. 3. dub. 2. explicauimus illud, Deum diligendum esse super omnia.

72 Nec obstat secundo, quod hac ratione nullus relinqui videatur locus operibus perfectionis, quæ sunt in consilio. Nam perfectio charitatis, ad quam ordinantur consilia, est media inter duas perfectiones, paulo ante declaratas, quæ itidem sub præceptū non cadit; vt scilicet homo quantum possibile est, se abstrahat à rebus temporalibus, etiam licitis, quæ occupando animū, impediunt actualem motum cordis in Deum, vt rectè notauit S. Thomas eodem a. 4. ad 3.

73 ASSERTIO VI. Sed & præceptum de dilectione proximi rectè exprimitur Matthei 22. v. 39. Secundum autè præceptum simile est huic: diliges proximum tuum sicut te ipsum. Ita S. Thomas q. 44. a. 7. Probatur & declaratur. Nam ijs verbis & diligendi ratio, & dilectionis modus traditur. Illa quidem, dum proximus nominatur. Propter hoc enim ex charitate diligere debemus alios, quia sunt nobis proximi & secundum naturale Dei imaginem, & secundum capacitatem gloria. Nec refert, vtrum dicatur proximus, vel frater, vt habetur 1. Ioannis 2. v. 10. & 11. & cap. 4. v. 20. & 21. vel amicum, vt habetur Leuitici 19. v. 18. quia per omnia hæc eadem affinitas (seu coniunctio) designatur.

74 Modus autem dilectionis tangitur, cum dicitur, sicut te ipsum. Quod non est intelligendum, quantum ad hoc, vt aliquis proximum sibi equaliter diligit, sed similiter sibi (hoc est, simili modo, quo se ipsum diligit) & hoc tripliciter. Primo quidem ex parte finis, vt scilicet aliquis diligit proximum propter Deum; sicut seipsum debet propter Deum diligere: vt sic fit dilectio proximi sancta. Secundo ex parte dilectionis (seu etiam obiecti, quod proximo diligendo volumus) vt scilicet aliquis non condescendat proximo in aliquo malo, sed solum in bonis: sicut & suæ voluntati satisfacere debet homo solum in bonis: vt sic fit dilectio proximi iusta. Tertio ex parte rationis dilectionis, vt scilicet aliquis non diligit proximum propter propria utilitatem, vel delectationem; sed ea ratione, quod velit proximo bonum, sicut vult bonum sibi ipsi: vt sic dilectio proximi sit vera. Nam cum quis diligit proximum propter suam utilitatem, vel delectationem, non verè diligit proximum, sed se ipsum. Ita S. Thomas cit. a. 7.

75 ASSERTIO VII. Sed & ordo charitatis cadit sub præceptū. Ita S. Thomas q. 44. a. 8. Patet ex scriptura 1. Ioannis 3. v. 16. vbi iubemur pro fratribus animam ponere; adeoq; significatur, proximum plus diligendum esse, quam corpus proprium. Similiter etiã cum mandatur ad Gal. 6. v. 10. Vt maxime operemur bonum ad domesticos fidei; & dum 1. ad Timoth. 5. v. 8. vituperatur, qui non habet curam suorum, & maxime domesticorum; significatur, inter proximos, meliores, & magis propinquos magis esse diligendos. Ratio est; quia modus, qui pertinet ad rationem virtuosi actus, cadit sub id ipsum præceptū, quod de actu virtutis datur: ordo autè charitatis pertinet ad ipsam rationem eiusdem virtutis; cum accipiatur secundum proportionem dilectionis ad diligibile. De quare satis actum dub. 2.

ASSERTIO VIII. Præceptum dilectionis Dei in hac vita impleri potest, quantum pro ratione viæ satis est. Hæc est mens S. Thomæ q. 44. a. 6. Probatur

in id, quod de Deo fingitur, separans à Dei veritate.

Certe omnia reliqua præcepta ad charitatem, vel obtinendam, vel conferuandam, sicut & ad ipsum obiectum charitatis, qui est Deus vltimus finis cui, referuntur. Cum ergo de cæteris virtutum actibus præcepta extent, multo magis de ipsa charitatis dilectione erga Deum præceptum dari necesse fuit; vt quod vel ob hanc ipsam etiam causam vocatur *maximum præceptum* cit. Matthæi 22. Et quamuis modus dilectionis non cadat sub illa præcepta, quæ dantur de alijs actibus virtutum; siquidem sub præceptum honorandi patrem vel matrem non cadit, vt hoc ex charitate fiat; cadit tamen actus dilectionis sub præceptis specialibus, vt ait S. Thomas eodem a. 1. ad 1. & pluribus dictum tom. 2. disp. 5. q. 3. dub. 3.

62 **ASSERTIO II.** Non tamen necessarium, aut conueniens fuit, præcepta charitatis numerari inter præcepta decalogi. Ita S. Thomas ibidem a. 1. ad 3. Ratio est: Quia omnia præcepta decalogi ordinantur ad dilectionem Dei & proximi; & ideo præcepta charitatis supponuntur à præceptis decalogi, & quasi virtute in omnibus includuntur; non autem inter ea connumerantur: præsertim quia in decalogo ea solum præcepta ponuntur, quæ velut conclusiones præctica ex alijs principijs vniuersalioribus, non sine quadam difficultate deducuntur; cum tamè præceptum illud de diligendo Deo habeat se per modum principij omnibus noti, vt etiam diximus tom. 2. disp. 5. q. 3. dub. 2. num. 21.

63 **ASSERTIO III.** Non solum de dilectione Dei dandum fuit præceptum, sed propter minus eruditos, adungi oportuit expressum præceptum de dilectione proximi; ac proinde duplex est præceptum charitatis in scripturis expressum; vnum de diligendo Deo; alterum de diligendo proximo. Ita S. Thomas q. 44 a. 2. Patet ex scriptura cit. Matthæi 22. & 1. Ioannis 4. v. 21. *Hoc mandatum habemus à Deo vt qui diligit Deum diligit & fratrem suum.* Ratio est Quia tametsi dilectio Dei, respectu dilectionis proximi habeat se per modum finis, ex quo veluti principio etiã ipsa dilectio proximi tanquã necessaria deducitur; quia tamen non omnes, qui cognoscunt principia, sufficiunt considerare, quicquid in principijs virtute continetur, necessarium fuit, propter minus capaces, non solum dari præceptum de dilectione Dei, sed etiam de dilectione proximi; sicut in scientijs non solum traduntur principia, sed etiam conclusiones ex principijs deductæ.

64 **ASSERTIO IV.** Præter duo illa præcepta charitatis, de diligendo Deo, & proximo, non datur aliud præceptum de ipso actu diligendi. Ita S. Thomas q. 44 a. 3. Patet ex scriptura Matthæi 22. vbi duo solum hæc præcepta traduntur, & additur v. 40. *In his duobus mandatis vniuersa lex pendet, & Propheta.* Ratio est. Cum enim dilectio & amor sit boni; bonum autem sit vel finis, vel id quod est ad finem; conuenienter de charitate duo præcepta sufficiunt; vñ quidem, quo inducimur ad Deum diligendum, sicut finem; aliud quo inducimur ad diligendum proximum, propter Deum, sicut propter finem.

Nec obstat, quod præter Deum & proximum, etiam nos ipsos & corpus nostrum ex charitate diligere tenemur, vt dictum dub. 1. Nam de dilectione sui, & proprii corporis nulla peculiaria præcepta

danda erant; ad hoc enim sua quisq; natura fertur adeo vt quantumlibet homo a charitate excidat, remaneat tamen illi dilectio sui, & dilectio corporis sui. Modus autem diligendi præcipiendus est homini, vt scilicet ordinatè se diligit, & corpus proprium: quod quidem fit per hoc, quod homo diligit Deum, & proximum, vt docet S. Thomas ibidem.

Fatendum tamen est, etiam de alijs actibus charitatis, propter tardiores, expressa præcepta fuisse tradita. De gaudio quidem Philipp. q. 4. v. 4. *Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete.* De pace Heb. 12. v. 14. *Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum.* De beneficentia ad Galat. 6. v. 10. *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.* De singulis item beneficentia præceptis inueniuntur præcepta tradita in sacra scriptura, vt patet diligenter consideranti, inquit S. Thomas ibidem ad 2.

Sicut & præcepta negatiua contra vitia charitati opposita, peculiaria in scripturis præcepta extant. Nam contra odium dicitur Leuitici 19. v. 17. *Non oderis fratrem tuum in corde tuo.* Contra acedia Ecclesi. 6. v. 26. *Ne accideris in vinculis eius.* Contra inuidiam Gal. 5. v. 26. *Non efficiamur inanis gloria cupiditatem promouantes, inuicem inuidentes.* Contra discordia verò 1. Cor. 1. v. 10. *Id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata.* Contra scandalum ad Rom. 14. v. 13. *Ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum.* Ita S. Thomas ibidem ad 3. & magis declarabitur infra, de vitijs charitati oppositis.

66 **ASSERTIO V.** In præcepto de diligendo Deo recte præcipitur, vt Deus diligatur ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota fortitudine. Ita S. Thomas q. 44 a. 4. & 5. Patet ex scriptura Deuteronomio 6. v. 5. *Diliges Dominum Deum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.* Quibus similia habentur apud Euangelistas Matthæi 22. v. 37. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.* Hoc est maximum ac primum mandatum. Marci 12. v. 29. *Primum omnium mandatum est. Audi Israel Dominus Deus tuus vnus est; & diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua.* Hoc est primum mandatum. Luca 10. v. 23. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua.*

67 Ratio est, quia ad actum virtutis requiritur non solum vt cadat super debitam materiam, sed etiam vt vestiatur debitis circumstantijs; quibus fit proportionatus tali materię: quæ quidem circumstantiæ circa actum dilectionis Dei, recensitis illis particulis exprimentur. Nam primò quia Deus est diligendus sicut finis vltimus, ad quem omnia sunt referenda, dicitur, *Diliges ex toto corde.* Vbi nomine cordis significatur voluntas. Nam sicut cor corporale est principium omnium corporalium motuum, ita etiam voluntas, & maxime quantum ad intentionem finis vltimi, qui est obiectum charitatis, est principium omnium spiritualium motuum. In qua proinde particula omnes scripturæ textus superius relati consentiunt.

68 Deinde verò quia ex motione voluntatis, etiã ceterę animi vires ad eandem Dei dilectionem, eundeq; finem ac dilectionis obiectum, qui est Deus, referendæ sunt, subiunguntur aliæ particule, ad easdẽ vires

seu potentias spectantes; in quibus tamen scripturæ textus non nihil variant. Nam sicut retulimus, Deuteronomij loc. cit. ponuntur tria, scilicet, ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota fortitudine. Apud Mattheum ex his ponuntur duo solum, scilicet ex toto corde, & in tota anima: & omittitur, ex tota fortitudine: sed additur. In tota mente. Apud Marcum ponuntur quatuor, scilicet ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, ex tota virtute, quæ est idem cum fortitudine. Et hæc etiam quatuor tanguntur apud Lucam. Nam loco fortitudinis seu virtutis ponitur: *Ex omnibus viribus tuis*. Quare præter particulam iam antea explicatam, ex toto corde, omnibus textibus communem, trii etiam reliquorum ex potentijs voluntati subordinatis ratio est assignanda. Nam quod alicubi vnum horum omittitur, ideo factum est, quia vnum intelligitur in alijs.

69 Tria igitur sunt principia actuum in genere, seu potentia, quæ mouentur à voluntate, scilicet intellectus, qui significatur per mentem; vis appetitiua inferior, quæ significatur per animam; & vis executiua exterior, quæ significatur per fortitudinem, seu virtutem, siue vires. Præcipitur ergo nobis, vt tota nostra intentio feratur in Deum, quod est, ex toto corde, & vt intellectus noster subdat Deo, quod est, ex tota mente; & vt appetitus noster reguletur secundum Deum, quod est, ex tota anima: & vt exterior actus noster obediat Deo. quod est, ex tota fortitudine, vel virtute, vel viribus Deum diligere. Ita S. Thomas cit. a. 5.

70 Vbi tamen etiam aliorum explicationes subiungens, ait: *Chrysostomus*, seu auctor operis imperfecti in Mathæum homil. 4. 2. accipit è contrario cor & animam, hanc scilicet pro amore voluntatis; illam pro amore appetitus sensitui; et si promiscue simul animam etiã pro intellectu Deo per fidem adherentem interpretetur. *Augustinus* verò lib. 1. de doctrina Christiana cap. 2. 2. refert cor ad cognitiones; & animam ad vitam, mentem ad intellectum. *Quidam* autè dicunt, ex toto corde, id est, intellectu; anima, id est, voluntate; mente, id est, memoria. Vel secundum *Gregorium Nyssenum*, per cor significat (scriptura) animam vegetabile: per animam, sensitiuam, per mentem, intellectuam: quia hoc, quod nutrimur, sentimus, & intelligimus, debemus ad Deum referre. Vt proinde omnes in eo consentiant, ijs verbis significari, diligendum esse à nobis Deum, tum internis actibus, tum externo opere, quantum possumus.

Et quamuis sub præceptum, quod datur de actu alicuius virtutis, non cadat modus quem habet ille actus ex alia superiori virtute, cadit tamen sub præceptum modus ille, qui pertinet ad rationem propria virtutis; qualis circa actum charitatis significatur supradictis particulis, vt notauit S. Thomas ibidem a. 4. ad 1. & dictum cit. tom. 2. disp. 5. q. 3. dub. 3.

71 Nec obstat primo, quod ex dicta explicatione sequi videtur, etiã peccatum veniale, esse contra præceptum diligendi Deum; quia peccatum illud non pertinet, nec refertur ad Dei dilectionem; quod tamen requiritur ijs verbis, ex toto corde Deum diligere. Nam vt respondet S. Thomas a. 4. ad 2. Ex toto corde Deum diligere, omniaq; ad Deum referre, dupliciter accidit. Vno quidem modo, in actu, id est vt totum cor hominis semper actualiter in Deum feratur: & ista est perfectio patrie. Alio modo, vt habitualiter totum cor hominis in Deum feratur, ita vt nihil contra Dei dilectionem cor hominis recipiat: & hæc est perfectio via; cui non con-

trariatur peccatum veniale; quia non tollit habitum charitatis; cum non tendat in oppositum obiectum; sed solum impedit charitatis usum. In quem sensum etiam supra q. 3. dub. 2. explicauimus illud, Deum diligendum esse super omnia.

72 Nec obstat secundo, quod hac ratione nullus relinqui videatur locus operibus perfectionis, quæ sunt in consilio. Nam perfectio charitatis, ad quam ordinantur consilia, est media inter duas perfectiones, paulo ante declaratas, quæ itidem sub præceptum non cadit; vt scilicet homo quantum possibile est, se abstrahat à rebus temporalibus, etiam licitis, quæ occupando animam, impediunt actualem motum cordis in Deum, vt rectè notauit S. Thomas eodem a. 4. ad 3.

73 ASSERTIO VI. Sed & præceptum de dilectione proximi rectè exprimitur Matthæi 22. v. 39. *Secundum autè præceptum simile est huic: diliges proximum tuum sicut te ipsum*. Ita S. Thomas q. 44. a. 7. Probatur & declaratur. Nam ijs verbis & diligendi ratio, & dilectionis modus traditur. Illa quidem, dum proximus nominatur. Propter hoc enim ex charitate diligere debemus alios, quia sunt nobis proximi & secundum naturam Dei imaginè, & secundum capacitatem gloriae. Nec refert, vt trum dicatur proximus, vel frater, vt habetur 1. Ioannis 2. v. 10. & 11. & cap. 4. v. 20. & 21. vel amicus, vt habetur Leuitici 19. v. 18. quia per omnia hæc eadem affinitas (seu coniunctio) designatur.

74 Modus autem dilectionis tangitur, cum dicitur, sicut te ipsum. Quod non est intelligendum, quantum ad hoc, vt aliquis proximum sibi equaliter diligit, sed similiter sibi (hoc est, simili modo, quo se ipsum diligit) & hoc tripliciter. Primo quidem ex parte finis, vt scilicet aliquis diligit proximum propter Deum; sicut se ipsum debet propter Deum diligere: vt sic fit dilectio proximi sancta. Secundo ex parte dilectionis (seu etiam obiecti, quod proximo diligendo volumus) vt scilicet aliquis non condescendat proximo in aliquo malo, sed solum in bonis: sicut & suæ voluntati satisfacere debet homo solum in bonis: vt sic fit dilectio proximi iusta. Tertio ex parte rationis dilectionis, vt scilicet aliquis non diligit proximum propter propria utilitatem, vel delectationem; sed ea ratione, quod velit proximo bonum, sicut vult bonum sibi ipsi: vt sic dilectio proximi sit vera. Nam cum quis diligit proximum propter suam utilitatem, vel delectationem, non verè diligit proximum, sed se ipsum. Ita S. Thomas cit. a. 7.

75 ASSERTIO VII. Sed & ordo charitatis cadit sub præceptum. Ita S. Thomas q. 44. a. 8. Patet ex scriptura 1. Ioannis 3. v. 16. vbi iubemur pro fratribus animam ponere; adeoq; significatur, proximum plus diligendum esse, quam corpus proprium. Similiter etiã cum mandatur ad Gal. 6. v. 10. Vt maxime operemur bonum ad domesticos fidei; & dum 1. ad Timoth. 5. v. 8. vituperatur, qui non habet curam suorum, & maxime domesticorum; significatur, inter proximos, meliores, & magis propinquos magis esse diligendos. Ratio est; quia modus, qui pertinet ad rationem virtuosi actus, cadit sub id ipsum præceptum, quod de actu virtutis datur: ordo autè charitatis pertinet ad ipsam rationem eiusdem virtutis; cum accipiatur secundum proportionem dilectionis ad diligibile. De quare satis actum dub. 2.

ASSERTIO VIII. Præceptum dilectionis Dei in hac vita impleri potest, quantum pro ratione viae satis est. Hæc est mens S. Thomæ q. 44. a. 6. Probatur

& declaratur. Præceptum enim aliquod dupliciter potest impleri. Vno modo perfecte; alio modo imperfecte. Perfec̄te quidem impletur præceptum, quando peruenitur ad finem, quem intendit præcipiens. Impletur autem, sed imperfecte, quando etsi non pertingat ad finem præcipientis, non tamen recediatur ab ordine ad finem. Sicut si Dux exercitus præcipiat militibus, ut pugnent, ille perfecte implet præceptum, qui pugnando hostem vincit, quod Dux intendit; ille autem implet, sed imperfecte, cuius pugna ad victoriam non pertingit; non tamen contra disciplinam militarem agit. Intendit autem Deus per hoc præceptum, ut homo Deo totaliter uniat; quod fiet in patria, quando Deus erit omnia in omnibus, ut dicitur 1. ad Cor. 15. Et ideo plene & perfecte in patria implebitur hoc præceptum: in via autem impletur, sed imperfecte. Et tamen in via tanto vnus alio perfectius implet, quanto magis accedit, per quandam similitudinem, ad patriæ perfectionem. Ita S. Thomas cit. a. 6.

Summa est; impleri posse, quantum ad id, quod directe in hac vita sub præcepto cadit, etsi non impleatur, quoad finem præcepti in altera primùm vita consequendum; qui directe & immediate sub præceptum non cadit, ut pluribus dictum tom. 2. disp. 6. q. 3. dub. 6. & non nihil disp. 4. q. 8. dub. 3. Hactenus doctrina S. Thomæ de præceptis charitatis.

77

Illud verò adhuc dubium restat; an & quando nã præceptum de interna dilectione Dei, vel proximi obliget. Ad hoc respõdeo sequentibus assertionibus.

ASSERTIO I. Tenemur aliquando super omnia amare Deum, non solum ut auctore naturæ, amore naturali, sed etiam quatenus per fidem, aut supernaturalẽ cognitionẽ nobis, ut auctor supernaturalium bonorum proponitur, amore supernaturali. Colligitur tũ ex illo, 1. Ioannis 3. v. 14. *Qui non diligit, manet in morte.* tum ex Matthæi 22. v. 37. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c.* Quæ etsi apud S. Thomam hic q. 44. a. 5. ex varijs varie explicentur ut vidimus, re ipsa tamen aliud non significant, quam ut Deus diligatur ex omnibus viribus, & super omnia, tanquam finis noster vltimus, cui nihil anteponamus. Præterquam quod vero simile est, particulas illas diuersas nihil diuersum significare, sed maioris tantum explicationis & emphasis causa positas, ut videre est apud Maldonatum ibidem, & Gregorium de Valentia hic q. 19. punct. 1. Ratio sumitur ex dictis superius assert. 1.

78

ASSERTIO II. Præceptum hoc dilectionis obligat, tum in articulo mortis, adeoque tempore subeundi Martyrij; tum etiam quando primùm post rationis vsum quis animaduertit rationes, quibus ad amandum Deum super omnia, suaque omnia ad Deũ referenda merito moueri potest, aut sane paulo post. Ita habet cõmunis sententia Doctorum, apud citatos, & fustius dictũ tom. 2. disp. 5. q. 5. dub. 4. sub fin. Ratio est, quia vtroque hoc tempore imprimis opus est, ut affectus cum Deo uniat; præfertim quando eodẽ tempore simul obligat præceptũ perfecte contritionis, quæ aut est ipse actus charitatis, aut certe actum charitatis amoremque Dei super omnia supponit, ut dicitur suo loco.

79

ASSERTIO III. Quin etiam præceptum dilectionis Dei super omnia insuper in vita perfecte, ali-

quoties obligat; quamuis incertum sit, quibusnam præcise temporibus obliget.

Primum tradit cõmunis Doctorũ sententia, idque satis colligitur ex citatis scripturis; & vltius probatur ex eo, quod nemo censeri potest amici officium explere, qui non aliquoties ac iterato amoris affectu erga amicum renouet. Et postulant hoc in super etiam innumera beneficia Dei. Deniq; præcipuũ mediũ, quo ad supremam beatitudinẽ contenditur, est ipsa dilectio Dei super omnia: ergo ipsa ratio hominis viatoris postulat, ut hoc medium sapius in vita reuerteretur. Hinc sanẽ qui per multos annos nullũ eiusmodi actum dilectionis Dei eliciuisset, à peccato non foret immunis; etsi certo temporis intervallo obligatio hæc præcise definiri non possit, vt mox declarabitur.

Secundam partẽ rectẽ tradunt Bannes hic q. 44. a. 1. dub. 1. Azor tom. 1. lib. 9. c. 4. & Sa v. charitas; eaq; patet vel ex ipsa sententiarum diuersitate, quæ hæc de re inter Doctores reperitur. Etenim primo Nauarrus Manuali c. 11 n. 7. dicit, obligare, cum primũ homo ad rationis vsum peruenit: quæ est etiam sententia S. Thomæ 1. 2. q. 89. a. 6. & aliorũ. Sed quam, uti sonat, de ipso præcise instanti primo vsum rationis acceptã ibidẽ tom. 2. disp. 4. q. 5. dub. 4. cum Soto, Banne, Valentia, & plerisque alijs refutauimus.

Secundo Sotus lib. 1. de nat. & grat. cap. 22. & lib. 2. de iustitia q. 3. a. 10. quem sequitur Valentia hic q. 19. punct. 1. asserit, præceptum illud obligare, dum baptismus suscipitur, vel singulare beneficium à Deo confertur. Sed hoc velut sine sufficienti ratione dictum, non recipiunt Nauarrus, & Azor locis cit. Sufficit enim ad baptismum attritio; & pro beneficio, gratiarum actio.

Tertio Sotus, Nauarrus, Valentia locis cit. id ipsũ asserunt, quando honor Dei aduersus blasphemias defendendus est. Sed is actus ad Religionẽ spectans, cur actum illũ amoris exigit, non apparet: cum ipse etiam Sotus tradat, per se loquendo, sufficere actionem illam externã, qua diuinus honor vindicetur, etiamsi ab interna charitate non proficiatur.

Quarto Sotus in 3. dist. 27. Angelus, & Tabiena v. feria existimant obligare omnibus diebus festis. Sed hoc quia nulla firma ratione nititur, ex cõmuni reijciunt citati. Vnde colliges, uti peccato non vacat ille, qui nunquam, aut per multos annos nullum actum amoris Dei elicit, ut ante dictum, ita per se loquendo, non facile damnandum, qui in vita subinde se ad amandum Deum exercet.

ASSERTIO IV. Per accidens vero hoc præceptum obligat, quando actus ille dilectionis Dei super omnia ad aliud quoddam opus, vel alterius virtutis actum exercendũ necessarius est. Ita habet cõmunis Doctorũ sententia. Ratio est; tum quia qui præcipit actum, etiam præcipit ea, quæ ad illum hic & nunc requisita sunt. Tum quia sancta sancte eragenda: ergo si quo casu opus aliquod exercere placeat, quod hic & nunc sine dilectione Dei super omnia recte & sancte obire non liceat, necessarium erit actum illum dilectionis non prætermittere.

Qua quidem ratione Caietanus 1. 2. q. 89. a. 6. ite Nauarrus, Valentia, Sa locis cit. & alij communiter asserunt, præceptum obligare, dum contritionis actus eliciendus est; velut qui ex amore Dei super omnia

profi-

proficisci debeat, de qua resuo loco tom. 4 Ita etiam Sotus loc. cit. putat obligare quando valde arduum opus suscipiendum est; aut alioquin ob tentationis vim, animæ salus periclitatur. Sed cum etiam orationis, aut alterius virtutis actu robur impetrari possit, tentatioque vinci, non est cur determinate ac vniuersim actus dilectionis Dei requiratur, vt recte notauit Azor loc cit. Quia ratione etiam is actus vix vnquã ad alia opera externa virtutum determinate necessarius erit. Alia ratio est susceptionis Sacramentorum, ad quam rite obeundam, nonnunquã in homine peccatore necessaria esse potest perfecta contritio, & consequenter etiam dilectio Dei saltè virtualis super omnia, vt dictum. Neque vero omissio huius actus hoc casu est peccatum speciale & distinctum ab eo peccato, ad quod vitandum requirebatur: Secus est in ijs casibus, in quibus hoc præceptum per se obligare diximus.

84 **ASSERTIO V.** Sed & aliquando necessarius est actus dilectionis supernaturalis proximi. Ita habet communis Doctorum sententia apud citatos; quicquid in contrarium dixerit Caietanus loc. cit. Colligitur ex cit. Matthæi 19. *Diliges proximum tuum sicut te ipsum* Ratio est; quia proximo efficaciter velle debemus bona supernaturalia, hæcque eidem pro loco & tempore ex affectu charitatis procurare. Tum quia proximus est verè amicus per charitatē, vt superius dictum; ergo tenemur subinde amorem amicitiae erga eundem per charitatem elicere, vt in simili de dilectione Dei dictum.

85 **ASSERTIO VI.** Hic tamen actus per se non ita necessarius est, vt in eo sistatur; sed solum vel ob exercendum actum aliquem externum charitatis erga proximum, vel ob vitandum ipsius odiū. Significat Valentia hic q. 19. punct. 2. Ratio est; quia hic actus internus per se neque notus est proximo, neque utilis: cum tamen amor internus Dei & notus sit ipsi, & per se quidam ipsius cultus, merito proinde re-

quisitus, etiam sine vilo respectu ad actū externum.

Dices primò; hinc consequens esse, aliquem Eremitam, qui solus absque omni consortio humano habitet, nunquã teneri tota vita sua elicere actum dilectionis proximi; vt pote cui nullum ipse externum charitatis officium præstare potest. Respondeo negando sequelã; tenetur enim talis nihilominus orare, pro salute proximorū; quæ oratio dicitur externus actus charitatis, quia est actus diuersæ virtutis atque etiam potentiae, quamuis ex motiuo charitatis profectus.

Dices secundo, externū actum charitatis non esse proximo exhibendū ex præcepto, nisi in casu necessitatis; fieri autē potest, vt alicui tota vita sua nullus talis casus necessitatis occurrat. Respondeo, in tali casu sufficere comunem notitiam necessitatis proximorū in genere, saltè vt orare pro eodem teneamur.

Dices tertio, hac ratione probat actū dilectionis elicendum esse erga omnes homines; maximè quia omnes sunt amici; id verò non videtur vsu receptū. Respondeo, concedendo sequelam: id enim ipse Christus faciendum indicauit, quando in oratione dominica nos generatim pro omnibus orare docuit. Neque enim pro nobis ipsis tantum singuli, sed generatim pro omnibus hominibus oramus; *Pater noster etc. Adueniat regnum tuū. Dimitte nobis debita nostra.*

88 Dices quarto, officia externa charitatis, ipsamque etiam orationē sufficienter exhiberi & peragi posse absque interno affectu & dilectione proximi. Respondeo constanter admodum & efficaciter non posse, si nunquã intercedat actus internus charitatis. Quo fit, vt etsi opus non sit, quoties externū officium charitatis proximo exhibemus, actum internū dilectionis, præsertim supernaturalis, erga eundem elicere, opus sit tamen aliquando, & quidem iterato eundē subinde exercere. In qua tamen re fatendum est, vel ob eam ipsam causam, non leuiter subinde peccari; vt vere dici possit; *Quoniam; frigesces charitas multorum,* Matth. 24. v. 12.

Q V Æ S T I O V.

De Eleemolyna tam corporali, quam spiritali; adeoque de correptione fraternã.

S. Thomas 2. 2. q. 32. & 33.

Absoluetur hæc quæstio quinque dubitationibus. I. Quid in genere est quotuplex, cuiusque utilitas sit Eleemolyna. II. De præcepto Eleemolynæ corporalis; an est quando obliget: itemque de quibus rebus, à quibus, & quanta fieri possit eleemolyna. III. An expediat, sine discrimine quosuis pauperes ad eleemolynarum acceptionem, petitionemque, vbiuis locorum admittere. IV. An est quando, seu quibuscum circumstantijs fraterna correptio sit in præcepto. V. An est quis in Correptione fraternã ordo sit seruandus.

D V B I V M I.

Quid in genere, & quotuplex, cuiusque utilitas sit Eleemolyna.

S. Thomas 2. 2. q. 32. a. 1. 2. 3. & 4.

85 **Q**uantum ad primū attinet, Eleemolyna per se & immediatè est actus misericordiae; vt quæst. præced. dub. vlt. dictū, & patet ex ipsa notione nominis, græcè à miserendo deriuati. Quo tamen non obstante, mediatè & imperatiuè potest esse actus tū charitatis, ex dictis ibidem; tum religionis, Heb 13.

v. 16. *Talibus hostijs promeretur Deus;* tum etiam poenitentiae siue iustitiae; ex Dan 4. v. 24. *Peccata tua Eleemolynis redime.* Definitur, opus, quo subuenitur indigenti, ex compassione, propter Deum, iuxta S. Thomam q. 32. a. 1. Sed vbi de ipsa per se eleemolyna sermo est, vltima particula rectius omittitur.